

Г. І. Гончарук і ті, хто про нього

Газетні сюжети

Одеса
«Екологія»
2022

УДК 821.161.2(477)-3
Г65

Укладач
К. І. Сорокіна

Г. І. Гончарук і ті, хто про нього : Газетні сюжети /
Г65 укл. К. І. Сорокіна. — Одеса : Екологія, 2022. — 172 с.
ISBN 978-617-7867-38-7

Запропонована книга є четвертою з видань, в яких зібрані переважно газетні статті Григорія Гончарука та оціночні відгуки на ці публікації інших авторів, переважно рецензії на публікації професора за останні п'ять років. Наведені матеріали вчених, журналістів, письменників показують ті чи інші здобутки головного персонажа книги, навіть риси характеру. Вони дають читачу уявлення про світоглядні риси автора, а головне — дослідницьку діяльність, цього разу роботу окремих колективів та осіб вищих навчальних закладів.

УДК 821.161.2(477)-3

ISBN 978-617-7867-38-7

© Сорокіна К. І.,
укладання, 2022

Зміст

Сорокіна К. Вступ	6
Кривдіна І. Славетний ректор славетного політеху	10
Подолянин А. У масштабі історичної співвідносності	16
Мельник О. Що переконливіше за слова	22
Павліченко В. Непереможний Гончарук	27
Музичко О. Літопис доби з проекцією у сучасність. Про п'яту книгу Г. І. Гончарука «Мемуари професора» (Одеса, 2018, 208 с.)	30
Еримичой І. Разум всегда торжествует	39
Щегленко В. Про крила для злету і про добро та зло	45
Щегленко В. Доживемо до понеділка. Якого?	51
Еримичой І. Неизвестный политехнический	60

Музичко О. Про українофобів та людей. Роздуми про шосту книгу Г. І. Гончарука із циклу «Мемуари професора»	68
Бурчо Й. Історія сучасності	75
Єрмічой І. Звернення учасників презентації двох книг	77
Єрмічой І., Щегленко В. У злагоді із совістю	78
Щегленко В. До глибин регіональної історії	81
Регіональні історії України, або Твій внесок в історичний процес	84
Гончарук Т. У золотому фонді нації	88
Павліченко В. Народний рух в історії та політиці	92
Федорова А. Державотворчий рух (До 30-річчя НРУ)	95
Шхалахов О. До наснажливих рідних джерел	100
Еримичой И. Три года из 82	104
Мельник О., Федорова А., Якименко І. «І знову минуле кличе...»	112
Мамонтов В. Професор пише мемуари	118

Бурчо Й. Що відстоює професор Гончарук	122
Мельник О., Федорова А. На кожного президента знайдеться свій історик	125
Сорокіна К. З пошаною до президентів України	131
Гончарук Г. Размышления о прошлом с пользой для современности	136
Сєдов В. Григорій Іванович Гончарук – гордість Ананьївщини, гордість України!	145
Павліченко В. Кредо професора Гончарука	149
Гончарук Г. Талибан – красивая легенда. Реальность – пуштуны	152
Гончарук Г. Старообрядці в історії Одеси	156
Еримичой И. Чиновники, прекратите позорить державу!	163
Сорокіна К. Заключення	169

Вступ

Переді мною на столі чотири книги, в яких зібрані газетні публікації Григорія Гончарука й тих авторів, що писали про нього, переважно вчених, журналістів, студентів. У першій одноосібній книзі «Газетна пам'ять» літературні проби, журналістика, історія, публіцистика знайшли місце публікації курсантсько-офіцерських, студентських, викладацько-доцентських та частково професорських років. Їх понад 140. Видання датується 2007 роком. Обсяг 16,74 умовних друкованих аркушів, 397 сторінок, та ще плюс фотоілюстрації.

Друга книга — «колективна» — Г. І. Гончарук і ті, хто про нього, «Газетні розум та емоції». Тут майже 170 публікацій. З них 27 Гончарука, та ще декілька його статей під псевдонімом. Обсяг 26,51 умовних друкованих аркушів, 455 сторінок, плюс додатки: Службова і партійна характеристика військових років, Характеристика керівництва Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова, Характеристика-рекомендація керівництва Одеського Ордена Червоного Прапора полі-

технічного інституту, Лист ректора Кабульського університету Тахира Еноята і секретаря парткому НДП А. Змара.

Третя книга — Г. І. Гончарук і ті, хто про нього, — «Попередні підсумки». Тут розміщено майже 90 статей, з них 13 Гончарука. Обсяг 308 сторінок плюс ілюстрації.

І четверта, щойно запропонована, Г. І. Гончарук і ті, хто про нього, — «Газетні етюди». — вміщує 27 публікацій, з них три Григорія Івановича.

Виникає питання: чому значна різниця в кількості статей у виданнях. Відповідь знаходимо у нерівномірності періодів охоплення публікаціями і перерозподілі уваги автора на види публікацій. Якщо перша книга охоплює час з жовтня 1957 року по січень 2007 року, друга — з квітня 1974 року по 2012 рік, третя — з травня 2011 року по серпень 2017 року, то четверта — з листопада 2017 року по липень 2022 року.

Якщо подивитись на захоплення професора Гончарука дослідницькою тематикою, то бачимо, що кількість його публікацій пов'язана не тільки з хронологічним охопленням тематики, а, що більш суттєво, — з обсягом видань. Саме і останні десятиліття він зосередив зусилля на дослідженнях і виданнях книг про діяльність відомих особистостей і особливо власному літературному жанру, якому присвятив 10 років.

Читач може запитати: а навіщо передруковувати матеріали, які вже свого часу публікувались в газетах? Відповідь буде з двох частин. Перша: технічно значно полегшується труд дослідника, читача, якщо вони шукають позиції автора і тих, хто про нього, у збірнику статей, а не у газетних бібліотечних фондах. Йдеться не тільки про історичну та сучасну тематику Гончарука, а і про оцінки, які дають інші автори йому та його працям. Це поперше.

А по-друге, в газетах, окрім позитивних оцінок професора, публікувались і дискусійні враження від його праць. Зібрати це все до купи — значить сприяти правдивому пізнанню ситуації. Це особливо знадобиться тим дослідникам, які мають намір писати книги чи дисертації про головного персонажа названих книг. Декілька вчених, колишніх його аспірантів, вже звертались до професора Гончарука з проханням благословити їх наміри досліджувати його наукові досягнення, педагогічну і громадську діяльність. Він, окрім вдячності, зауважував народною мудрістю: «Хвалить сіно в стогу, а пана в гробу. Поки я завідувач кафедри, це робити не слід». А ще просив дочекатися, поки він сам дослідить своє минуле. Це вже успішно майже завершується десятою книгою серії «Мемуари професора», яка називається «Чиновники, припиніть ганьбити державу».

Значну частину свого життя, багато сил та енергії (здоров'я) Григорій Іванович віддав боротьбі з недолугими чиновниками. Так було в далекому минулому, так воно є і сьогодні.

Аспірантка
Ксенія СОРОКІНА

Славетний ректор славетного політеху

Книга Г. І. Гончарука та Л. М. Іваніченко «Ректор від Бога» (Одеса, «Астропринт», 2017) присвячена Костянтину Івановичу Заблонському – видатному українському вченому та педагогу, ректору Одеського політехнічного інституту (ОПІ) у 1969–1985 роках.

Актуальність обраної тематики є беззаперечною, бо внесок К. І. Заблонського у розвиток машинобудування та розбудову Одеського політехнічного важко переоцінити.

Автори представили на читацький розгляд фундаментальну працю, яка детально висвітлює багатогранну діяльність відомого науковця та педагога на посаді керманіча одного з провідних вищих технічних навчальних закладів України, успіхи та труднощі такого керівництва. Дослідники виконали велику за обсягом і кропітку роботу зі збирання, аналізу та систематизації наукового матеріалу, спираються на широку джерельну базу, що включає, зокрема, матеріали кількох одеських архівів,

газетні публікації та численні спогади про К. І. Заблонського його сучасників.

Книга складається із шести розділів з прологом та епілогом, які максимально конкретизують та розкривають основні напрямки наукової та адміністративної діяльності Костянтина Івановича, визначають його роль у розбудовчих процесах в ОПІ.

Перший узагальнюючий розділ «Стежки життя» розпочинається з характеристики початкового періоду біографії К. І. Заблонського, його становлення як особистості та вибору ним професійного шляху. Особливу увагу автори приділяють впливу на формування світогляду та фахових вподобань молодого талановитого науковця його вчителів-наставників, відомих учених А. А. Старосельського та В. А. Добровольського. У цьому ж розділі стисло, втім, чітко й досить повно, розглянуто основні віхи життєвого шляху героя книги, його досягнення та перемоги, що дає змогу читачеві оцінити масштаб особистості К. І. Заблонського, його працелюбність та талановитість.

Другий розділ «Пафос будівництва» присвячений одному з пріоритетних напрямків діяльності К. І. Заблонського на посаді ректора – розбудові Політехнічного інституту. Дослідники викладають матеріал у суворій хронологічній послідовності, наводячи велику кількість цифр, які демонструють обсяги проведених будівельних та реставраційних

робіт. Ці обсяги справді вражають. Вражає також факт вмілого загального керівництва ректором багаторічними, складними, по суті, непрофільними роботами, що проводилися силами студентських будзагонів ОПІ, та ще й з дотриманням чітко визначених термінів введення в експлуатацію об'єктів будівництва. Стратегічне мислення К. І. Заблонського, його талант керівника та наполеглива праця багатьох поколінь політехніків дали змогу перетворити ОПІ у вищий навчальний заклад з високим рівнем соціально-побутових умов та стандартів.

Третій розділ під назвою «В Україні – перші, в Союзі – другі» характеризує численні напрямки роботи ОПІ, що успішно розвивалися у період керівництва К. І. Заблонського шляхом заохочення великого трудового колективу, студентів до плідної праці. Йдеться про науково-дослідну роботу; успішність студентів, яка поступово підвищувалася; створення та роботу в технічному вищій Університету громадських професій, нових кафедр, лабораторій, центрів, факультетів; проведення численних наукових конференцій, симпозіумів, семінарів; зусилля із заохочення абітурієнтів до вступу в ОПІ; участь уВДНГ; зв'язок з виробництвом; міжнародні зв'язки інституту; будзагони, які працювали не тільки на об'єктах в ОПІ, а й в інших республіках СРСР; новітні технічні засоби оснащення, ЕОМ; не залишилися осторонь і відпо-

чинок політехніків, їхнє дозвілля, яким приділялася велика увага. Надаючи науковий матеріал про таку багатовекторну діяльність та досягнуті політехніками успіхи, автори доводять різноплановість особистості Костянтина Івановича, його небайдужість до долі рідного вишу, бажання відповідати існуючим вимогам до ВНЗ та високій державній нагороді, отриманій ОПІ у 1971 році – ордену Трудового Червоного Прапора.

Наступний розділ «В атмосфері пошуку» присвячений науковій та педагогічній діяльності К. І. Заблонського, його тісній співпраці з В. А. Добровольським та написанню у співавторстві низки підручників, які й досі використовуються студентами у різних країнах. Саме наука була завжди на першому місці в житті відомого вченого, любов до неї він прищеплював і своїм учням. Автори дослідження проаналізували основні напрямки такої діяльності та численні наукові праці Костянтина Івановича.

П'ятий розділ, що має назву «Керманич кафедри», тісно пов'язаний з попереднім, бо з 1949 року К. І. Заблонський обіймав посаду завідувача кафедри прикладної механіки (пізніше – машинознавства та деталей машин). Автори надають матеріал про організаторські здібності героя книги та говорять про тісний зв'язок наукових досліджень, що проводилися на кафедрі, з потребами промисловості. Цікавою є інформація про те, що

вся навчальна і наукова практика здійснювалися К. І. Заблонським та колективом його кафедри за дев'ятьма виробленими ними принципами єдності теорії і практики, науки і виховання та була націлена на кінцевий результат. Саме такий підхід і високий рівень самоорганізації та відповідальності давав можливість досягати бажаного результату та плідно працювати, поєднуючи науку з практикою.

Останній розділ «Атаки московських газет» розкриває факти нападок на К. І. Заблонського з боку низки столичних видань. Зокрема, розглядаються статті О. Боріна «Гражданский иск» у «Литературной газете» від 28 березня 1973 року, «Изддержки эмоций» у «Социалистической индустрии» від 29 травня 1974-го, «Предвзятость» у тій же «Социалистической индустрии» від 5 квітня 1984-го та пов'язані з цими публікаціями події, що ставили за мету дискредитацію ректора, ректорату, парткому ОПІ. Автори книги детально й глибоко проаналізували причини та наслідки появи згаданих публікацій, а для доведення безпідставності висунутих у них звинувачень на адресу Костянтина Івановича Заблонського надали також фотокопії різних документів тих років, що, безперечно, є своєрідним начиним механізмом переконання читача у правдивості викладених дослідниками думок та суджень.

Наприкінці книги вміщені фотографії як самого К. І. Заблонського в робочому кабінеті та на уро-

чистих заходах, так і світлини зведених нових навчальних корпусів і лабораторій ОПІ, будівництва гуртожитку № 8. Все це дає змогу читачеві додатково отримати уявлення про видатного науковця та організатора, побачити на власні очі ті будівельні об'єкти, які були задумані ректором і до створення яких долучилося не одне покоління політехніків.

Загалом, дослідження Г. І. Гончарука та Л. М. Іваніченко має велику наукову цінність, бо одночасно з розглядом процесу становлення особистості Костянтина Івановича Заблонського, його багатогранної плідної діяльності (включаючи наукову, адміністративну та педагогічну) читач може детальніше ознайомитися із славетною історією Одеського політехнічного інституту (сьогодні — Одеського національного політехнічного університету). Матеріал автори виклали просто, чітко й доступно, відтак книга читається, так би мовити, на одному подиху і буде цікавою для широкого кола, особливо ж — для викладачів та студентів-політехніків.

Інна КРИВДІНА,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри правознавства
Одеського національного
політехнічного університету.
Чорноморські новини. — 2017. —
9 листопада. — № 101 (21892)

У масштабі історичної співвідносності

Видатний французький вчений Жюль Мішле (1798–1874), автор багатотомних корпусів досліджень з французької історії, певний час працював на кафедрі історії та моралі. Таке поєднання двох наукових дисциплін після знаменитого покоління енциклопедистів вважалося природним і мотивованим: йшлося про доброчесність вченого, його етичну відповідальність.

Такі засади були відкинуті в роки існування Радянського Союзу, коли «царицями» усіх наук були призначені дві талмудистські дисципліни – марксистсько-ленінська філософія й історія КПРС (у сталінському варіанті – «векапебе»). Утім у 80-х роках минулого століття саме оте «всеперемагаюче» вчення стало причиною розвалу вавілоноподібної будови СРСР, європейського комуністичного блоку.

Першим серед вузів Одеси було припинено читання лекцій з історії КПРС в політехнічному інституті. Це сталося у 1988 році. Отже, треба

було не просто змінити «вивіску», а принципову науково-дисциплінарну спрямованість роботи кафедри. Чому це вдалося завідувачу — Григорію Івановичу Гончаруку? Адже, незважаючи на підтримку керівництва вузу, новація викликала спротив низки співробітників кафедри, в основному колишніх військових політпрацівників. Вони з сектантською затятістю не прагнули перелаштовуватися на справжні науково-професійні рейки, поступатися скомпрометованими компартійними «принципами». Відповідь знаходимо у постулаті, недавно сформульованому самим Гончаруком щодо успішності кожної нової, засадничо моральної справи: «Потрібні саме такі керівники, у яких стратегічне мислення і готовність до ефективних дій».

Звичайно, назва кафедри не зазвучала на французький штиб, як за часів праці в Колеж де Франсе згаданого Жюля Мішле. Але принцип спорідненості дисциплін був визначальним: з 1988 року — кафедра історії та політології, з 1991-го — історії та соціології. А з 1993 року, коли склад працівників поповнився молодими, україноцентричними за світоглядом і науковими зацікавленнями вченими, дослідницький і навчальний профіль діяльності колективу на чолі з Григорієм Івановичем визначається дефініцією — кафедра історії та етнографії України.

На долю Г. І. Гончарука ще зі студентської лави випали драматичні випробування, як мало кому з ровесників, колег по професії. Подолання життєвих, кар'єрних, фахових випробувань і бар'єрів виграло його цілеспрямованість, навчило об'єднувати людей, вмінню разом з ними втілювати креативні плани та ідеї. Хоча, здається, навіть сам завідувач кафедри не міг передбачити, що за наступні 25 років колектив виконає такий обсяг справ, системних звершень. Хто міг спрогнозувати, що кафедра розпочне вивчення перебігу зародження громадянського суспільства в Україні, доленосних державотворчих перспектив після першого з'їзду Народного Руху України, масової підтримки ухвалених ним рішень? А в подальшому одеський колектив так само виможливо і об'єктивно аналізуватиме прорахунки Руху і його керівних структур. Адже цю аналітику здійснюватиме кафедра, яка зовсім недавно працювала (іншим складом, з іншими орієнтирами) на ідеологічному фланзі партії-монополіста, тої, що першою ополчилася перед новою громадською силою.

Саме вчені Одеського національного політехнічного університету (новий статус колишнього інституту) підготували два видання історії НРУ (автор — Григорій Гончарук), провели низку загальноукраїнських наукових конференцій «Народний

Рух України: місце в історії та політиці». Працівники кафедри захистили дисертації на «рухівську» тематику. А це означає, що вони оволоділи методиками та інструментарієм дослідження пульсуючого, швидкозмінюваного суспільного сьогодення, точною оптикою для висновків та співвідносних і співмірних оцінок історичних процесів.

Щойно вийшла друком книжка з промовистою назвою «Г. І. Гончарук і ті, хто про нього. Попередні підсумки». Граматична «усіченість» першої частини назви усе ж містить прозору підказку: прибрані слова після займенників «ті, хто» — «писав/пише», «оцінював/оцінює». Тобто у збірнику матимуть слово читачі, рецензенти праць, творчий склад кафедри, журналісти, а також в полілог з ними періодично вступає натхненник проєктів, опублікованих монографій, наукових збірників. Винесений на початок видання «Зміст» повністю підтверджує це припущення. А загалом книга, як продовження видання 2012 року з аналогічною назвою, сприймається дорожньою картою пройденого кафедрою за чверть століття шляху на чолі з доктором історичних наук, професором Г. І. Гончаруком. В кількох статтях і рецензіях належно відображено актуальність змісту, тематичний спектр публікацій у періодичному збірнику «Інтелігенція і влада», головою редколегії якого також є незмінний лідер колективу. З 2003 року ви-

йшло 37 випусків цього авторитетного, широко цитованого історіографічного джерела.

Володіючи публіцистично яскравим стилем викладання матеріалу, вмінням передати особистісне ставлення до проблем і персоналій, Григорій Іванович часто звертається до історико-краєзнавчої тематики. Одесика — в широкому, регіональному значенні — натеper уже включила в свої аннали такі його книги, як «Ректор від Бога», «Персональна справа № 88», «Син болгарський — патріот український» та інші. Тож Одещина може пишатися, що наш земляк нещодавно був відзначений званням «Почесний краєзнавець України». Треба нагадати, що у ХХ столітті у зв'язку зі зростанням освіченості українців, їхньої зацікавленості минулим свого краю, села чи містечка, роду, не лише вчені, але й широкі верстви населення долучалися до краєзнавчих пошуків та досліджень. У 1990 році була зареєстрована спілка краєзнавців України. Однак майже 30 років опісля не існувало системи заохочень її членів — за вагомий вклад у збереження історичної та культурної спадщини народу. Минулого року така система нагород була розроблена і затверджена. Можемо пишатися, що посвідчення № 1 про присвоєння звання «Почесний краєзнавець України» нещодавно вручив Григорієві Гончаруку голова Національної спілки краєзнавців, член-кореспондент НАН України Олександр Реєнт.

Ми очікуємо нових здобутків та видань від кафедри історії та етнографії Одеського національного політехнічного університету, яку вже 35 років очолює Григорій Гончарук.

Анатолій ПОДОЛЯНИН
Вечерня Одесса. — 2018. —
30 січня. — № 11 (10566)

Що переконливіше за слова

Засоби масової інформації часто повідомляють про відзначення працівників різних галузей нагородами. Але, на жаль, рідко уточнюють, за які саме досягнення-здобутки пошанована та чи інша людина. А хочеться ж знати про це більше.

Дізнавшись, що професору Григорію Гончаруку присвоєно звання «Почесний краєзнавець України», не втримався і запитав його: «За які ж конкретно результати вашої роботи така честь?». На що Григорій Іванович відповів більш ніж переконливо: «Історики — не політологи, навіть не журналісти. Вони вірять документам, публікаціям, речовим доказам. І вам пораджу довіряти не тому, що скажу вам про себе, а звернутися до моїх надрукованих праць. Вони переконливіші від слів».

Заінтригований, вирішив звернутися до найповажніших у місті книгозбірень — наукової бібліотеки Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова та ОННБ.

Перша наукова праця студента другого курсу історичного факультету Григорія Гончарука при-

свячена своїй альма-матер і називається «Одеський державний університет в роки Великої Вітчизняної війни». Надрукована вона у збірнику доповідей XXI наукової студентської конференції, приуроченої до 100-ліття з дня заснування ОНУ ім. І. І. Мечникова, а написана у далекому 1965-у. Це дослідження про ту частину університету, яка не залишилася під владою румунської окупації й евакуювалася спочатку в Майкоп, а потім — у Байрамалі, що в Туркменістані, й готувала там кадри високої кваліфікації.

Основні наукові інтереси студента Григорія Гончарука полягали у дослідженні праці земляків у будь-які історичні часи. Зараз, на фоні приватно-ринкових відносин, не можна без цікавості читати його брошуру «Союз рабочей и крестьянской молодежи в годы первых пятилеток (1928–1937 гг.)», написану в 1968-у на матеріалах Одеського обласного архіву і газет «Чорноморська комуна» та «Молода гвардія». У ній наводиться маса прикладів про допомогу міській молоді своїм ровесникам на селі: і в ремонті тракторів та іншої техніки, і в поповненні сільських бібліотек, і в організації спортивних гуртків тощо. Молодь Приморського району, скажімо, звітувала: «ми зібрали і відправили 100 книг, 110 партій доміно, 22 партії шашок, 12 балалайок, 22 партії шахів, 8 футбольних м'ячів, купили два патефони, два шахових столики, зібрали 1000 ігра-

шок...». Для того щоб розуміти ту епоху, такі факти-деталі, переконаний, дуже важливі.

Любов до людини праці — провідна риса досліджень молодого науковця Григорія Гончарука. Підтвердження цьому — й тема його дипломної роботи «Трудовий подвиг молоді промислових підприємств і транспорту Одеси в роки першої та другої п'ятирічок». У зв'язку зі співзвучністю тематики, забігаючи на 40 років уперед, назву унікальну книгу вже доктора історичних наук, професора Гончарука у співавторстві з Олександром Нагайцевим «Историография одесских фабрик и заводов». Її назва говорить сама за себе: це, по суті, родовід усіх промислових підприємств нашого міста.

Багатьом знайомі книжки професора Гончарука, в яких висвітлюються драматичні події в Одесі останніх років ХХ — початку ХХІ століть. Нагадаю. Це й «Одеське протистояння», й «Одеська стратегія», й «Президент і Одеса», й «Атакований за призивание». Тоді ж вийшла друком його краєзнавча монографія «Комінтернівське: історія і сучасність 1802–2002 роки».

З-поміж книг, присвячених видатним особистостям нашого краю, слід назвати «Персональну справу № 88» — про талановитого ректора Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова у 1960–1970 роках Олександра Юрженка та «Ректор від Бога» — про легендарного ректора Одеського

політехнічного інституту Костянтина Заблонського. Завдяки цим монографіям, імена цих славних людей були реабілітовані в історії. На честь першого в Одесі названий провулок і встановлена меморіальна дошка, а щодо увічнення пам'яті другого, то є рішення топонімічної комісії міськвиконкому про встановлення такої таблиці. До речі, за останню книжку Григорій Іванович став лауреатом загальнонаціонального конкурсу «Українська мова — мова єднання».

Автори рецензій на новодруки Григорія Гончарука часто називають його засновником документальної мемуаристики вищої освіти нашого часу. Чотири книги «Мемуарів професора», що побачили світ, мають визначальну особливість: усі важливі події, факти, твердження у них підкріплені документами. Зайве казати, що вони віддзеркалюють драматизм життя у вищих навчальних закладах Одеси й показують історію вишів через долі вчених та студентів. Зараз готується до друку його п'ята мемуарна книга — «Написана в Кабуле и в Одесе». Вона теж сповнена емоціями-переживаннями автора за його справу — як у палаючому Афганістані, так і в зовні спокійній Одесі.

Про результативну дослідницько-краєзнавчу роботу Григорія Івановича свідчить така статистика: з понад 30 його книг десять присвячені нашому місту й нашому краю. Здавалося б, предостатньо,

щоб переконатися: професор таки гідний високого звання «Почесний краєзнавець України». Але руки потягнулися ще й до книг «Газетна пам'ять», «Газетні розум та емоція», а також до щойно віддрукованого видання «Г. І. Гончарук і ті, хто про нього. Попередні підсумки», яке невдовзі побачить світ. Загалом — 200 газетних статей. І всі — про наш край та його представників-трудоарів.

Отож, відповідаючи на поставлене собою ж на початку цього допису запитання, ні йоту не відступаючи від істини, можу потвердити: професорові Г. І. Гончаруку справедливо й заслужено присвоєно звання почесного краєзнавця України.

Олег МЕЛЬНИК,

кандидат історичних наук, доцент.

Чорноморські новини. — 2018. —
10 лютого. — № 13-14 (21923-21924)

Непереможний Гончарук

В офісі Одеської регіональної організації НСЖУ відбулася презентація чергової книжки відомого українського історика, доктора історичних наук, професора Григорія Івановича Гончарука під доволі оригінальною назвою «Г. І. Гончарук і ті, хто про нього. Попередні підсумки». Нове видання є продовженням попереднього під майже такою назвою і допоможе читачеві краще пізнати особистість професора Гончарука, дає уявлення про його наукові здобутки і досягнення.

На презентацію прийшли письменники, журналісти, науковці, студенти. Багато хто з них стали співавторами книжки, бо до неї увійшли не лише твори Григорія Гончарука, а й публікації про нього друзів і колег.

Відкриваючи зібрання, голова ОРО НСЖУ Юрій Работін підкреслив, що Григорій Іванович надзвичайно творча людина, автор сотень праць і публікацій про боротьбу за незалежність України. Його більш як 35-річне завідування кафедрою історії та етнографії України в Одеському національному

політехнічному університеті є також своєрідним творчим і науковим подвигом.

Укладач книги (до речі, учениця Григорія Івановича), кандидат історичних наук Лілія Іваніченко розповіла, що ідея видання зародилася на кафедрі, де вирішили зібрати публікації, які з різних сторін висвітлюють особистість Григорія Гончарука. Автори, а це член-кореспондент НАН України, доктори наук, професори і кандидати наук, відомі письменники і журналісти, дають оцінку творчим здобуткам головного персонажа книги, висловлюються про його організаторські здібності, його патріотизм і людяність. У виданні 76 публікацій (у попередньому було 170), які охоплюють період 2012–2017 років.

Про унікальність не тільки цієї, а й усіх книжок Григорія Гончарука говорила на презентації директор Одеської наукової бібліотеки Ольга Ботушанська. Поет і письменник, двічі репресований радянським режимом Олекса Різниченко згадав свою поїздку до села Новогеоргіївка Ананьївського району – родинного гнізда Гончаруків, з якого вийшли три доктори наук, професори й учасник запуску космічних кораблів.

– Ми обидва з лихого 1937-го року, але встати з колін нас заставила любов до незалежної України, – наголосив відомий письменник.

Григорій Гончарук у своєму виступі згадав, як колись Борис Дерев'янку вручав йому посвідчення

позаштатного кореспондента газети «Комсомольська іскра». А ще повідомив, що вчена рада ОНПУ таємним голосуванням знову обрала його завідувачем кафедри на наступні 5 років.

Особисто я знаю Григорія Івановича кілька десятиліть, читаю його книги, написані чесно і відверто, радію його перемогам, переживаю за поразки. Більшість статей, вміщених у виданні, я читав у періодичній пресі. Але тепер, зібрані під однією обкладинкою із зображенням орла, який набирає висоту, вони дають змогу краще уявити життєвий і творчий подвиг вченого, письменника, патріота. Григорій Гончарук, як Прометей, не побоявся протистояти системі. Тож не випадково політрада Народного Руху України відзначила його вищою відзнакою НРУ «За заслуги перед українським народом» I ступеню.

Володимир ПАВЛІЧЕНКО.

Прес-кур'єр. — 2018. —
15 березня. — № 11 (1263)

Літопис доби з проекцією у сучасність

Про п'яту книгу Г. І. Гончарука
«Мемуари професора» (Одеса, 2018, 208 с.)

На початку ХХІ століття бачимо такі важливі тенденції в інтелектуальному житті України: підвищення уваги до людської особистості, мікроісторії і, відповідно, до документів, що її відображають; зростання інтересу до переоцінки періоду перебування України у складі СРСР, у зв'язку з процесом декомунізації; дедалі ширше звернення до феномену так званої «сучасної історії», тобто опису та початкового аналізу найновіших, «вчорашніх» подій, що відбуваються на межі історії, політології, соціології. Усі ці тенденції втілилися у мемуарних картинах одного з патріархів одеської історичної науки та громадського життя доктора історичних наук, професора Григорія Івановича Гончарука.

Унікальність професора полягає в тому, що йому вдалося створити й уже тривалий час очолювати помітний осередок гуманітаристики у навчаль-

ному закладі, орієнтованому на протилежні науки, — Одеському національному політехнічному університеті. Перед нами лежить уже п'ята, «позачергова», як назвав її автор, книжка мемуарів.

Попередні томи, видані у 2015–2016 роках, привернули увагу низки рецензентів, його товаришів, учнів, колег. Я цілком солідарний з попередніми рецензентами у головному: мемуари професора Г. І. Гончарука написані талановито, дозволяють відчути «смак» та «дух» епохи, емоційне життя колективів вищих навчальних закладів та громадських організацій, до яких був причетний автор. Завдяки використанню актових документів, діловодства ВНЗ ці спогади набувають значення суб'єктивних історичних досліджень, подібних, наприклад, до відомих мемуарів провідників Української революції 1917–1921 років В. К. Винниченка, Д. І. Дорошенка, засновника Одеського політехнічного інституту П. П. Скоропадського та інших. Утім, я впевнений, що не суб'єктивних історичних досліджень не буває, а в сучасній гуманітаристиці дедалі менше цінуються сухі, малочитабельні тексти, призначені для дуже вузького кола любителів специфічного «наукоязя».

Перед нами постає дуже суперечлива, трагічна (іноді трагікомічна) дійсність від Афганістану до Одеси часів реалізації комуністичного проекту, роки тотального розкладу системи (кінець 1980-х — початок 1990-х), але водночас, як тоді здавалося, ви-

зрівняння принципово нового, кращого, моральнішого життя, яке багато хто тоді пов'язував з такими антикомуністичними демократичними силами, як Народний рух України. Зауважу, що, попри незрівнянно молодший вік, ніж в автора рецензованої праці, я ще запізнав представників покоління радянських істориків класичної доби, зокрема так званих «партійних». На історичному факультеті мені викладали З. В. Першина (з нею в мене склалися науково-педагогічні конструктивні взаємини), В. П. Ващенко, Н. І. Калюжко. Деяко пізніше познайомився з В. І. Пурцхванідзе, М. М. Мацюком, О. О. Воловичем, Д. П. Урсу і, власне, з Г. І. Гончаруком. Ясна річ, усі ці та інші особистості залишили в мене не однакове враження, не однаковими були і їхні біографії, риси вдачі і т. п. Проте, якщо спробувати узагальнити, у них відчувався якийсь невидимий стрижень, загартованість, життєва мудрість. Таких людей зараз дуже часто бракує.

У мемуарах Г. І. Гончарука втіленням чеснот є ректори ОДУ ім. І. І. Мечникова О. І. Юрженко та Одеського політехнічного інституту К. І. Заблонський. Хай професори радянської доби й безумовно поступалися за фаховим та загальним інтелектуальним рівнем світочам науки кінця XIX — початку XX ст., у частини з них було чому повчитися і як історично. Ну хоча б (і це чимало), зважаючи на їх життєвий досвід, не сприймати радянську добу

огульно, єдиною чорною фарбою малюючи всіх її персонажів, попри те, що я маю різку відразу до комуністичної ідеології та практики, всіх модифікацій російського колоніалізму. Ознайомлення з досить «свіжими» мемуарами свідків та учасників історичної науки й освіти радянської доби Я. Р. Ісаєвича, С. В. Кульчицького, О. А. Полянського та їх одеських колег С. Я. Борового, Д. П. Урсу, Г. П. Гребенника посилює це переконання. А ознайомлення з внутрішньою «кухнею» російсько-імперських університетів, передусім крізь призму Одеського (Новоросійського), переконало мене у спільності багатьох рис чорно-білого (з різними відтінками) розвитку вітчизняних ВНЗ у ХІХ—ХХ ст., а також у тому, що ці риси у дещо видозміненому вигляді перетекли й у наш високотехнологічний, але ще велике питання чи високоморальніший, час. За рівнем емоційності, наявності яскравих словесних портретів мемуари Г. І. Гончарука аж ніяк не поступаються найкращим зразкам мемуарної літератури, що вийшла з-під пера істориків в останні десятиліття. Специфіка їх змісту зумовлена здебільшого двома рисами: афганськими сторінками біографії Г. І. Гончарука та його великим адміністративним досвідом, який мав небагато хто серед авторів виданих мемуарів.

Серед п'яти книжок професора Г. І. Гончарука найновіша, п'ята, безсумнівно, найемоційніша, а

в деяких місцях — і з відчутним присмаком скандалності. Це не дивно, адже в ній головним чином описані лише... торішні, 2017 року, події. Я не є прихильником настільки сучасної історії (?), тим більше — оберненої у такий відверто суб'єктивний мемуарний жанр. Історик, та й не лише історик, має намагатися поглянути на події з деякої хронологічної відстані. Втім, не можу не оцінити і сміливості й навіть відчайдушності adeptів цього жанру, в якому Г. І. Гончарук має неабиякий досвід. Щоправда, ще ніколи він не описував настільки близькі хронологічні явища. Своїми працями автори «сучасних історій», фактично літописів, за великим рахунком, намічають цілі історіографічні та джерелознавчі тематичні напрямки, що надалі, з урахуванням усіх позицій та джерел, можуть розвинути прибічники тацитівського ідеалу писання «без гніву та пристрасті».

Основним «нервом» цієї книжки, що, власне, й зумовило її «позачерговість», є намагання групи колег Г. І. Гончарука, напередодні 100-річного ювілею Одеської політехніки, змістити його з посади багаторічного керівника кафедри історії та етнографії України, а заодно й ліквідувати саму кафедру шляхом злиття з кафедрою політології. Особливої «пікантності» виданню надає те, що основним опонентом автора, а відтак й одним з трьох основних негативних персонажів-героїв цього тому є про-

фесорка, докторка історичних наук Л. І. Сухотеріна. Але ж саме вона — авторка кількох дуже компліментарних відгуків на попередні томи мемуарів Г. І. Гончарука і загалом про його постать. Отже, Л. І. Сухотеріна сприяла зміцненню репутації професора. А саме ця репутація є головним чинником, що може схилити не обізнану із ситуацією особу до думки про правдивість характеристик та тверджень мемуариста. Наголошу, що я аж ніяк не був ані свідком, ані учасником цих подій, не збираюся бути і їх істориком. Тому ї не можу давати жодних однозначних оцінок цих вочевидь неприємних подій. Перекоаний, утім, що ця ситуація не є унікальною, маючи аналоги й у віддаленій, і в паралельній сучасній історії інших ВНЗ. Її витoki вкорінені як в одвічні особливості людської психіки, амбіції, так і в специфіку нашого пострадянського буття, що часто-густо змушує замислюватися над доцільністю використання префіксу «пост».

Емоційність викладу підсилює знайдена автором найближча для нього паралель — перипетії афганського періоду його кар'єри, які він описав як в окремій книжці (1992), так й в попередніх томах мемуарів. У п'ятому томі Г. І. Гончарук показує, як завдяки мудрості частини його друзів та колег по роботі в Афганістані та ОНПУ йому вдалося переломити ситуацію на свою користь. В Афганістані він врятував найдорожче — власне життя, а в Оде-

сі 2017-го — кафедру та посаду, на якій він і сьогодні успішно працює у колі низки здібних учнів. Як і в попередніх томах, тут наведені унікальні документи. Зокрема, збірник матеріалів конференцій, організованих професором у Кабульському університеті у 1987—1988 роках. Ці матеріали він опублікував усупереч спротиву тодішньої номенклатури. Г. І. Гончарук належить до того невеликого числа істориків з радянської доби, хто не соромиться своїх текстів, які, певна річ, «дихають» тією добою, відповідними посиланнями на «класиків» і т. п. Але, не кажучи вже про цінність цих текстів як свідчень про епоху, чи застаріли об'єкти та предмети цих праць, деякі їх тези? Аж ніяк.

І яскраве підтвердження знаходимо саме у цій книзі мемуарів. У ній наведений текст статей Г. І. Гончарука 1987—1988 років, присвячених проблемі національного примирення. Навіть не слід додатково розбирати, наскільки високий рівень актуальності має ця проблема у світі, який, на жаль, «вагітний» Третьою (і, напевно, останньою) світовою війною, зокрема й для України, де не вщухають різноманітні конфлікти, як по соціально-економічній, так і по історико-меморіальній лінії. А над усім і під усім цим — політичні конфлікти, дуже підсилені агресією з боку Росії проти України. Чи не актуально виглядає таке речення зі статті Г. І. Гончарука: «А хіба НДПА, увесь афганський

народ менше втратили від того, що політичні партії не навчилися вести діалог між собою? Коли політичні амбіції, захоплення революційною фразою, бажання сліпо копіювати найбільші революційні партії світу в їх переможній боротьбі без врахування афганської дійсності візьмуть гору – горе партії, горе народу?»?

Цінні мемуари ще й тим, що втілюють жанр відомої ще із середньовічних часів «повчальної» літератури, мета якої – вказати читачеві, зокрема молодому, студентам, на важливість моральних критеріїв, переконань, що здатні подолати найпідступніші маніпуляції, підігріті амбіціями. У непростих ідеологічних реаліях сучасної України важливими є чіткі оцінки з боку автора Афганської війни (операції) як окупаційної з боку радянських комуністів, переважання негативних характеристик, вбивчо влучних та виразних, для радянського комуністичного режиму загалом. Сподіваємося, що, прочитавши інші книжки автора та іншу радянознавчу літературу, читачі, принаймні більшість із них, приєднаються до думки про СРСР як явище, що має застигнути в історії під вивіскою «Ніколи знову!». Втім, і в ті часи, як і в будь-які інші, залишався простір для ролі особистості в історії, для сумління та гідності. Близькими для нас є переконання автора в тому, що український патріотизм – безумовна складова педагогічного проце-

су у ВНЗ України, а відсутність цього патріотизму, українофобія частини педагогічних кадрів, — надзвичайно небезпечне явище, що загрожує існуванню України, як це, на жаль, вже яскраво втілилося у подіях на Донбасі та в Криму. Дуже прикро, але такі прояви бачимо і в Одесі, ба навіть у Львові та Києві.

Підсумовуючи сказане, зауважу, що цей том мемуарів буде корисний сучасним вершителям долі, адміністраторам, колективам ВНЗ у їхній нелегкій боротьбі зі сцилами та харибдами, що є родом з минулого та теперішнього. Хто зна, може, деякі поведінкові моделі, описані у книзі, й зупинять їх від якихось непродуманих рішень або, навпаки, підкажуть нові, креативні кроки у боротьбі за збереження та розвиток вищої освіти у наш непростий час. Автору ж побажаємо здоров'я й подальшої творчої наснаги, що дозволить порадувати нас новими томами свого, безсумнівно, цінного та повчального твору, персональної та родинної хроніки, яка є водночас хронікою більшої частини ХХ та початку ХХІ століть.

Олександр МУЗИЧКО,
кандидат історичних наук, доцент.
Чорноморські новини. — 2018. —
12 липня. — № 59 (21969)

Разум всегда торжествует

Передо мной уже пятая книга Григория Гончарука «Мемуары профессора». На предыдущие мы с Семеном Цвилюком публиковали рецензии. Теперь его нет среди нас и мне, не историку и не политологу, одному суждено продолжить рецензирование новых книг Гончарука, посвященных Одесскому национальному политехническому университету. В сентябре текущего года этому старейшему и крупнейшему техническому вузу на юге Украины исполняется 100 лет. Понятно, что за такое время его коллективом совершено множество достижений в учебной, научной, воспитательной работе. По предварительным данным тут подготовлено около ста тысяч инженеров, конструкторов, ученых. Много из них своими успехами вошли в отечественную и мировую историю.

Однако, замечено, что медаль имеет две стороны. Одну блестящую. Для впечатления. А другую – не основную. Она больше скрыта. Столетний трудовой путь одесских политехников тоже не лишен второй стороны успехов.

Новая книга Григория Ивановича Гончарука, как и все предыдущие в историческом жанре, мимо главного сюжета приоткрывает неудобные для организаторов юбилея факты. Совсем свежие факты из предыдущего учебного года. А именно: как на гуманитарном факультете решили ликвидировать лучшую кафедру. Она имеет лицензированную аспирантуру, регулярно выпускает один из лучших в Украине серийных научных сборников, который индексируется международными наукометрическими базами. За свою непродолжительную историю кафедра издала около ста монографий, материалов научных конференций, других книг. А коллектив маленький, всего-то пять ставок. Расчет у ликвидаторов был прост: зачем тянуться к результатам преуспевающих, лучше убрать их с дороги, чтоб глаза не мозолили своими отчетами и презентациями книг.

Заговорщики придумали реализовать свой замысел путем объединения кафедр. Но они боялись открытой конкурсной борьбы и решили обратиться к ректору с надуманными доводами рациональности их предложения. На какое-то время им удалось склонить ректора на свою сторону и начать лихорадочную подготовку к заседанию ученого совета университета.

Однако маленький коллектив кафедры и ее заведующий противопоставили заговорщикам глас-

ность, открытость, принципиальную состязательность конкурсных кандидатур. А еще решили открыть ректору ложность доводов заговорщиков.

Читатель, особенно тот, кто работает в вузе или знаком с жизнью научно-педагогических коллективов, может представить накал страстей и доводы двухмесячных баталий ученых. Классик сказал: наука в руках развращенного человека — это лютое оружие творить зло. Обороняющиеся в этой ситуации убедились в мудрости этого наблюдения. На защиту кафедры выступил и известный украинский поэт, общественный и политический деятель Иван Драч, недавно ушедший в мир иной. В итоге ректор понял коварность замысла заговорщиков, а ученый совет политехнического университета, как говорят, воистину подавляющим большинством, 27 июня 2017 года проголосовали за достойных, честных, добросовестных тружеников — молодых кандидатов исторических наук, доцентов кафедры истории и этнографии Украины, воспитанников Григория Ивановича Гончарука.

Книга называется «Написано в Кабуле и в Одессе». Аналогия ситуаций оживила афганские события, участником которых был автор книги, будучи советником ректора Кабульского университета. Он пишет: «Мне судилось пережить столкновение, словно небесных тел, двух драм. Одной реальной. Другой памятной. Первая спровоцировала вторую

тому, что привела меня к пожелтевшим документам тридцатилетней давности...».

Схожесть ситуации была в главном: успехи автора и руководимых им коллективов приводили в ярость завистников. Судите сами: за восемь месяцев пребывания в Кабульском университете профессор стал инициатором и организатором двух всеафганских научных конференций, каковых по количеству участников и опубликованных сборников материалов не знала история старейшего в стране вуза; профессор был инициатором и одним из организаторов открытия аспирантуры, инициатором ввода в учебный процесс семинаров по философии, инициатором новой суперактуальной общественной дисциплины «Политика национального примирения» и другие. Однако в ЦК КПСС воспринимали Кабульский университет, построенный западными странами, как рассадник антисоветизма, и успехи вуза взбесили объединенный партком и советское посольство в Афганистане. Был организован клеветнический донос и профессора Гончарука убрали из университета. Зато афганская сторона по достоинству оценила его труд: ему вручили четыре награды, в том числе наивысшую награду президента Афганистана, грамоты, письменные благодарности.

Читатель, очевидно, заметил: афганская сторона также мудро отнеслась к работе профессора, как и

ученый совет Одесского национального политехнического университета. Ведь разум всегда торжествует.

Как и предыдущие издания профессора, книга читается, как говорят, на одном дыхании. Вызывают возмущение происки злых людей и восхищение действиями положительных персонажей. Сопереживание с автором не покидают читателя от первой до последней, 206-й, страницы.

Когда задумываюсь над пройденным путем профессора Гончарука, невольно хочется сравнить его с известными мне литературными героями. И не нахожу. Потому, что литературные герои придуманные, черты их образов собраны, сшиты. А наш — живой, действующий. Мне, автору этих строк, довелось работать за границей, знаю много наших соотечественников, работающих в вузах других стран, но никто из них не смог сделать столько положительного, как наш персонаж. Григорий Иванович человек суеверный и не ведет счет своим достижениям, но, по моим данным, он опубликовал 32 книги, подготовил 28 кандидатов исторических наук, добился лицензии на аспирантуру, инициировал и организовал 19 всеукраинских конференций с публикацией сборников материалов, инициатор и бессменный редактор фахового серийного сборника «Интеллигенция и власть» (серия «История»), который индексирует-

ся міжнародними наукометричними базами, і багато іншого.

Автор цих рядків був і завідувачем кафедри, і деканом факультета, однак не пам'ю, щоб в ОНПУ хто-то завідував кафедрою 36 років і ще був обраний на новий термін.

А в завершенні хочеться сказати, що маленький колектив кафедри історії і етнології України ОНПУ на чолі з професором Г. І. Гончаруком своїми значимими успіхами (на кафедрі опубліковано близько ста книг) гідно зустрічає століття рідного університету.

Ілья ЕРИМИЧОЙ,
професор.

Прес-кур'єр. — 2018. —
5-11 липня. — № 27 (1279)

Про крила для злету і про добро та зло

Сьогодні гуманітаризація мислення технократів є світовою тенденцією. Отже, правильно зробили, коли у такому технічному виші, як Одеський політехнічний інститут (нині – університет), колись створили кафедру історії та етнографії України й відкрили при ній аспірантуру і докторантуру. Тут уже підготовлено близько 30 кандидатів історичних наук, четверо з яких захистили докторські дисертації.

Молоді дослідники, здатні піднятися на стрімкі вершини науки, оточені увагою й турботою з боку старших колег. Одна з ознак такого ставлення – День аспіранта, заснований на кафедрі 14 листопада 2013 року. Він є виявом поваги до вибору тих юнаків і дівчат, які вирішили присвятити своє життя науково-педагогічній і науковій діяльності. Власне, якщо існує День студентів, то чому б не бути й святу аспірантів?!

За одностайним визнанням усіх причетних до свята, його хрещеним батьком став завідувач кафе-

дри, доктор історичних наук, професор Григорій Гончарук, якому властиве далекоглядне мислення й готовність до ефективних дій. Він і відкрив нинішнє розширене засідання кафедри, зібране з нагоди Дня аспіранта, коротко окресливши шлях, пройдений колективом за п'ять років. На цьому шляху траплялися шторми і штигілі, але корабель під назвою «Кафедра» на чолі зі своїм капітаном успішно їх долав. Було, кафедру навіть мали намір ліквідувати як чи не єдину таку в технічному виші. Однак на її захист стала вчена рада навчального закладу і продовжила Г. Гончаруку термін її керівництвом. Принагідно скажемо, що професора на цю посаду обрали вже восьме.

Аспіранти і ті, хто вже здобув учений ступінь, відзначили батьківську вимогливість і доброту керівника кафедри, здобутки всього її колективу, повідали, над чим зараз працюють, що найбільше вразило.

Зокрема, кандидат історичних наук, доцент Марина Кучерук говорила про ширше застосування у навчальному процесі дискусій з актуальних питань, які дозволяють глибше й різнобічніше розглядати ту чи іншу тему. До речі, Марині Сергіївни цими днями запропонували взяти участь у конкурсі на грант для стажування у США.

Її колега, також кандидат історичних наук і доцент, Олег Мельник поділився свіжими спогадами

про роботу над дисертацією, присвяченою життю і громадсько-політичній діяльності Івана Драча. Була домовленість з Іваном Федоровичем, сказав, що той побуває на захисті, але, на превеликий жаль, за день до того він потрапив до лікарні, звідки вже не вийшов.

Кандидат політичних наук, держслужбовець Віталій Кольцов, родом із Болграда, подякував за науку в аспірантурі і розповів про недавню зустріч у рідному місті з Президентом України Петром Порошенком...

Декан історичного факультету Світлана Колот, привітавши учасників свята, вручила Віталієві Кольцову відзнаку ректора ОНПУ, а доценту кафедри Лілії Іваніченко — почесну грамоту від керівництва вишу.

Григорій Іванович Гончарук поділився з кореспондентом «ЧН» думками щодо актуальних питань сьогодення. Ось деякі з них.

Про виховання

— Відверто кажучи, бувають різні діти. Це знають і батьки, і сусіди. Це колектив знає, це і я бачу. Я розумію, що не всі можуть сповна відповідати моїм вимогам, і зважаю на це. Завдання, яке стоїть перед нами, дорослими людьми, — допомогти нашим дітям твердо стати на ноги.

Колись на своєму досвіді я бачив, як у радянські часи знущалися над аспірантами. В одній з ранніх

праць я піддав нищівному осуду ті порядки, й не можу навіть у думці допустити практикувати щось подібне на своїх аспірантах. Навпаки, прагну дати їм крила для злету, для досягнення їхньої мети.

На продовження цих слів бодай коротко згадаємо синів Григорія Івановича Гончарука. Вони обидва — Тарас й Анатолій — професори, доктори наук, перший — історик, другий — економіст. До речі, Європейська комісія залучила Анатолія до напрацювання економічної стратегії розвитку Європи, а його монографію недавно — безплатно — видрукувало одне з поважних видавництв у Нью-Йорку. «Синку, як це в тебе виходить? — запитав батько. — Де ти, а де видавництво...». «Елементарно, — відповів він. — Я електронкою запропонував свою працю 15 найвідомішим видавництвам світу. Найпершим відгукнулося нью-йоркське».

Про творчість

До 100-річчя політехнічного університету, яке недавно відзначили, на кафедрі історії та етнографії України видано 100 книжок. Далеко не кожна кафедра може похвалитися таким доробком. Лише наукових збірників «Інтелігенція і влада» та «Народний рух України: місце в історії та політиці» (матеріали тематичних конференцій) вийшло майже півсотні. А ще ж побачили світ чимало монографій, книжок із життя нашого суспільства, краєзнавчих робіт, написаних Григорієм Гончаруком

та його учнями. Свого читача знайшла серія «Мемуари професора». Останнє з видань має назву «Історія України кличе на лінію вогню». Нині автор збирає матеріали вже для сьомої книжки. Передбачається, що однією з її тем буде робота закладів вищої освіти.

Свого часу у цій сфері працювали люди, з яких слід брати приклад. Мова — про ректора Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова Олександра Юрченка і ректора Одеського політехнічного інституту Костянтина Заблонського. Віддаючи данину пам'яті й шани цим та іншим керівникам вищої освіти, Григорій Іванович гостро відчуває нинішні негаразди.

— Якщо Господь допоможе, — каже він, — покажу, що сьогодні відбувається довкола нас. У системі вищої освіти прижилося чимало українофобів, які, прикриваючись маскою патріотизму, завдають шкоди українській справі. Як бур'ян, слід виполоти хабарників, кар'єристів, підлабузників... Ой, нема Гоголя, чуєте, нема того, хто б допоміг у цій справі...

Про добро і зло

— Шановний, Бог — це щось більше, ніж ми уявляємо. Він створений для добра. Що може бути кращим, ніж його заповіді про любов до ближнього, всепрощення, терпіння... І людина створена для добра. А з півночі кричать: «Усіх розірвемо,

всю Україну пошматуємо, щоб лише ми панували над вами». Ну що тут зробиш? Це хвороба, страшна хвороба під назвою «шовінізм». Вона, можливо, страшніша від прокази.

Нам життя дарував Бог. А якщо на Божий дар хтось посягає, то це лише диявол. Життя треба захищати всіма можливостями, а дияволу віддати диявольське.

Валентин ЩЕГЛЕНКО.

Чорноморські новини. — 2018. —
1 листопада. — № 92 (22002)

Доживемо до понеділка. Якого?

Завідувач кафедри історії та етнографії Одеського національного політехнічного університету, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, почесний краєзнавець України Григорій Гончарук видав шосту книжку із серії «Мемуари професора» під назвою «Історія України кличе на лінію вогню» (Одеса, видавництво «Екологія», 136 стор.).

Читаючи зачин нової книжки, ловиш себе на думці: як же проникливо автор відгукується про море, освідчується в любові до одеської Аркадії! «Відчуваю свою нікчемність перед художниками-мариністами та письменниками, які писали про море. Особливо перед Ернестом Міллером Хемінгуеєм. Його повість-притча «Старик и море» таємними, не почутими звуками кличе людину, передусім, не молоду за віком, вижити в, здавалось би, трагічній ситуації». І далі: «Хіба ж можливо бути одеситом і нічого не сказати про море? — запитує Г. Гончарук і сам відповідає: — Хемінгуеєм можеш і не бути, але одеситом бути зобов'язаний».

Втім, Гончарук не був би самим собою, якби в свою оду блакитній стихії не заклав інтригу: «...на горизонті, у тім місці, де повинно зійти сонце, якась чорна, товста хмара з якимось вікном-амбразурою. Вона спочатку неохоче зачервонилася, а потім випустила дивовижний промінь. Він летів над морем, над своєю стежкою над водою, перетворювався в райдужний колір і прямував до берега...». То автор переповів сон, який йому наснився у ніч з 18 на 19 серпня 1991 року, а на ранок прийшла звістка: у країні – ГКЧП і надзвичайний стан...

Це повідомлення люди сприйняли по-різному. Прибічники комуністичної ідеології підбадьорилися. У парткомі навчального закладу, куди зранку зайшов Григорій Іванович, уже було людно. Секретар парткому по телефону саме розмовляв із секретарем міськкому партії з ідеологічної роботи.

... – А Гончарук щойно зайшов, – сказав він у слухавку. А потім до прибулого: – Товаришу Гончарук, Михаил Михайлович спрашивает о вашем самочувствии. Что сказать?

І Григорій Іванович ствердно мовив:

– Скажите ему, что еще «главные матчи не сыграны», так в хоккейной песне поется. И еще по словицу: «Доживем до понедельника».

...Боротьба проросійських і патріотично налаштованих сил з прийняттям 24 серпня 1991 року Акта про незалежність України не припинилася.

Раніше наші недруги, можливо, діяли більш завуальовано, але з часом, прикриваючись демократією, стали почуватися вільготніше і нахабніше. Особливо, коли Росія анексувала Крим і розпалила війну на Донбасі. Просто дивуєшся, коли деякі народні обранці дозволяють собі відверто ворожі висловлювання.

Якщо таке коїться «у верхах», то що вже говорити про низи?! Ось і «Мемуари професора», як сказано в анотації, головним чином присвячені темі боротьби, яка випала на долю колективу кафедри історії та етнографії України, проти керівників-українофобів упродовж двох десятиліть за створення і збереження свого колективу.

Будемо відвертими: дехто досі сумнівається в необхідності вивчення гуманітарних дисциплін, у тому числі історії України, у технічному виші. Але нема сумнівів, що не може бути спеціаліста вищого профільюючого рівня без громадянської позиції. А ця позиція неможлива без знання минувшини України.

Таку думку підтвердили учасники республіканської науково-методичної конференції «Проблеми викладання історії народів України у технічному вузі» (1991) та всеукраїнської науково-методичної конференції «Проблеми поширення досвіду викладання та вивчення історії України в технічних вищих навчальних закладах» (1993), які відбулися

на базі Одеського політеху з ініціативи Григорія Гончарука та за підтримки Міністерства освіти і науки. Вони однозначно визнали за доцільне викладання історії України у всіх вишах на засадах базового курсу як важливого фактора формування національної свідомості, громадянськості та патріотизму.

Нині модно посилатися на досвід США. Так ось, там історія своєї держави викладається під назвою «Америка – це прекрасно». Певно, ніхто не заперечуватиме, якщо й наші нащадки так захочуть сказати про Україну, вкладаючи в це поняття, зокрема, й історію держави, її героїчне минуле, здобуття незалежності, розбудову і захист...

Державотворчі події початку 1990-х торкалися, певна річ, і вищих навчальних закладів. У політесі кафедра історії КПРС почала називатися спочатку кафедрою історії та політології, потім – історії і, зрештою (від 21 жовтня 1992-го), кафедрою історії та етнографії України. Остаточна назва утвердилася не за помахом чарівної палички, а в зіткненні різних поглядів та інтересів, нерідко протилежних. Непростий шлях, судячи з даних, наведених мемуаристом, чекав на кафедру і далі.

Уже одні назви розділів книжки багато про що говорять: «Керівництво боїться історії України», «Мета: кафедра історії України», «Гібридна війна проти кафедри», «Фізична ізоляція кафедри», «Гі-

бридна війна вимагає гібридної відсічі», «Книга! Врятуй кафедру!», «Книга, ти безсила перед українофобією...». З викривальною сутністю автор розповідає про дії керівників вишу та окремих колег, про методи утиску колективу кафедри та його особисто.

Емоції емоціями, але звернімося до фактів.

Зі звернення Г. Гончарука до ректора В. Малахова: «1991 – 1992 навчальний рік. Проректор і створена ним переважно із вчених-технократів рада з гуманітарної освіти ставить питання скасування кафедри історії та заміну її на кафедру соціології під дивним приводом, мовляв, «поведение личности формируется социологами». Ціною неймовірних зусиль вдалося захистити кафедру...

1992 – 1993. З ініціативи О. Цабієва розгорнулася дискусія на згаданій раді про заміну навчального предмету «Історія України» дисципліною «Етнографія народів України». Врятувала «Історію України» позиція Міністерства освіти.

Ліквідується методичний кабінет на кафедрі.

Різко скорочується викладацький склад кафедри...

1993 – 1994. На викладання історії України відводиться 72 години замість 108 годин, рекомендованих Міністерством освіти.

1994 – 1995. Обсяг годин на вивчення історії України, встановлений О. Цабієвим, ним же скоро-

чується до 62 годин. Це було своєрідним рекордом обрізання програми з історії України серед усіх ВНЗ держави. На заочному факультеті вивчення історії України дозволяється тільки на одному замість двох семінарів. Робляться шалені спроби без кінця укрупнювати лекційні потоки...

1995–1996. У результаті скорочення О. М. Цабієвим семінарських занять на 10 годин, а також при плануванні ним семінарських занять на тих тижнях, коли занять в ОДПУ не було взагалі, мінус свята, вивчення історії України згідно з програмою фактично не відбувалося...

За п'ять років викладацький склад скоротився з 23 до 8 осіб».

Не кращим чином обернулася ситуація і з приміщенням кафедри. Попервах вона розташовувалася в головному корпусі вишу, однак згодом її у складі гуманітарного факультету перевели в аварійний корпус № 13, що на вул. Гагаріна. Після того, як там на одній із кафедр зі стелі впала штукатурка і травмувала викладачку, звідти довелося знову переселятися. Цього разу аж під горище, на п'ятий поверх іншого корпусу. Про той момент автор книжки згадує так:

«Іду до ректора. Кажу: «Валерію Павловичу, я не можу переводити колектив кафедри на нове місце призначення. Приміщення зруйноване. Брудне. Кругом антисанітарія. Небезпечно для здоров'я

людей. Перейдемо тільки після належного ремонту. При наявності акта комісії про відсутність загрози життю викладачів, лаборантів, аспірантів».

Ремонт було виконано, але наслідки переїзду ще довго давалися взнаки: були поламані меблі, понівечені наочні посібники...».

Були й інші нападки на кафедру та її очільника, про що докладно написано в мемуарах. Переселення кафедри по корпусах, порушення навчального процесу, спричинення морального болю відбирало в Григорія Івановича багато сил. З книжки довідуємося, де він їх черпав: «Ні, — казав я собі, — тебе Бог покликав, щоб ти розвивав історію свого народу, захищав її, зберіг кафедру. Наступить час і всі сьогоднішні колеги з сепаратистським, ліквідаторським мисленням покинуть кафедру; і для України, і для її історії прийде справжній день; а ти, Гончарук, борись, тримайся, скільки єсть сил, і обов'язково переможеш, на твоєму боці всі борці за долю України як у минулому, так і в сьогоднішні, в Одесі їх поки що мало, але підростає чудова молодь, яка успішно звільняється від бруталних кайданів великодержавного шовінізму і хоче жити нормальним, європейським життям. Не схиляй своєї лисої голови перед незваною публікою, яку Бог обділив любов'ю до Батьківщини і дозволив у їх душах поселитися бісам ненависті до чудового, працьовитого, боголюбивого, миролюбного українського народу».

У рецензованому виданні розповідається й історія написання книжки про ректора політеху Валерія Павловича Малахова й, відповідно до нових обставин, переоцінена його діяльність. Є характеристика й інших персоналій. Читач знайде також пізнавальні сторінки про Бакинську трагедію 19–20 січня 1990-го. Восени того ж року автор побував у Баку, де взяв участь у науковій конференції «Національне питання в СРСР у сучасних умовах». Його виступ став чи не найрадикальнішим. Там зміцніло переконання, що розвал Радянського Союзу неминучий. Є підстави вважати, що саме ті, бакинські, зустрічі трансформувалися у пророчий сон, про який ми згадали на початку цієї публікації.

Читач, певно, вже помітив невідповідність однієї реалії другій. З одного боку, кафедра історії та етнології України принесла Одеському політехнічному університету заслужену славу, вона є визнаним у країні центром наукових досліджень історії та діяльності Народного руху України. У її стінах регулярно пишуться і видаються монографії, наукові праці, організовуються престижні конференції. Завідувач кафедри всією своєю діяльністю підтверджує, що вчений не має самоусуватися від громадського життя, а зобов'язаний бути на його вістрі, займати активну громадянську позицію. Ім'я Григорія Гончарука — одне з найяскравіших серед одеських дослідників. З другого боку, зі щирої опо-

віді автора, схожої на крик душі, бачимо якесь упереджене ставлення до очолюваної ним кафедри.

Що ж це діється? В умовах жорстокої інформаційної війни фахівці з історії України позбавляються належної підтримки. Гальмується ширше впровадження української мови (варто подивитися хоча б на таблички на кабінетах для занять). На виживання полишені українські газети, які, попри всі складнощі, виховують любов до України...

Коли я повертався з кафедри і йшов повз навчальні корпуси, то почув, як у якійсь аудиторії хтось голосно декламував знайомі рядки:

А він, бентежний, шука бурі,
Немов у бурі спокій є...

Подумалося: Григорій Гончарук теж шукає бурі, але не задля спокою, а заради очищення українськості від намулу поросійщення, патріотизму — від безликості, любові — від байдужості...

Валентин ЩЕГЛЕНКО.

Чорноморські новини. — 2018. —
8 листопада. — № 94 (22004)

Неизвестный политехнический...

В сентябре в Одессе отмечали 100-летие старейшего и крупнейшего технического вуза на юге Украины — Одесского национального политехнического университета. Тихо. Но напряженно. На торжествах не появилось ни одно первое лицо — от президента до мэра. Остается загадкой смысл памятника перед главным корпусом университета — сухое дерево. Оно символизирует смерть, зачем оно возле молодежного заведения? Загадкой является и бронзовый кот с высоко поднятым хвостом и своим заметным достоинством под хвостом. Это совсем не пушкинский «кот ученый», что ходит по цепи вокруг зеленого дуба.

Коллектив ждал выпуска книги об истории вуза. Так было по случаю 50-летия, 90-летия и даже в связи с 95-летием ОНПУ. Этого не случилось. Зато налицо печальный факт: в юбилейный год произошел невиданный ранее провал набора студентов на первый курс, что неизбежно повлечет за собой сокращение штатов. Однако падение авторитета политехнического не стало предметом обсуждения

и не планируется ни на заседании Ученого совета университета, ни в трудовом коллективе. Ректорат доволен собой. Делает вид, что все происходит по плану. Пока молчит и Министерство образования и науки Украины.

Отрадным является выход иллюстрированного справочного издания «Видатні випускники Одеського національного політехнічного університету 1918–2018». Автор-составитель В. И. Боднарь. Тут имеются краткие сведения о воспитанниках университета: академике, Герое Социалистического Труда, выпускнике 1929 года Г. К. Борискове; докторе технических наук, дважды Герое Социалистического Труда, А. Э. Нудельмане; докторе технических наук, лауреате Государственной премии Украины А. С. Мазуренко; заслуженном тренере СССР, Герое Украины В. В. Лобановском; народном артисте Украины Б. В. Барском; лауреате Национальной премии Украины им. Тараса Шевченко В. Г. Рутковском; поэте С. С. Стриженюке и многих других интересных личностях.

К недостаткам издания следует отнести размещение в книге сведений и фотографий лиц, не являющихся выпускниками ОНПУ. Их автор показал только потому, что они относятся к руководству вуза.

Отдельно следует остановиться на издании из 49 страниц В. П. Малахова «Шаг за шагом... Год

за годом...». Он был ректором политеха с 1987-го по 2010 год. Тут показаны успехи прежде всего профессорско-преподавательского состава в учебной и научной работе. Основной методологической ошибкой автора является гиперболизация своей персоны в достижениях вуза. Известно, что коллективы большинства вузов в послевоенный период проявили тенденцию к накапливанию и развитию потенциала динамичной подготовки специалистов высшей квалификации — кандидатов и докторов наук, доцентов и профессоров. Это закономерно. Возникали целые вузы. Например, Одесская юридическая академия. Конечно, субъективный фактор, роль ректора влияет на этот процесс, но не на столько, как хочет приписать себе В. П. Малахов.

Или возьмите, например, «подвиг» ректора в связи с замерзанием системы отопления в ночь под Новый 1998 год. Ректор пишет, что это «судьба послала коллективу университета серьезные испытания». Мол, дежурная смена сантехников и вызванные другие службы главного механика не смогли быстро слить воду. На кого рассчитана эта версия? Для слива воды из системы отопления главного корпуса необходимо 45–60 минут, радиотехнического корпуса — 30 минут и так далее. А здесь было время около 10 часов, и воду не слили ни в одном корпусе.

При изучении этого вопроса автором этих строк выяснилось: никакой дежурной смены сантехников не было. Был один сантехник (не стану называть его фамилию), который, очевидно, или не знал, или был в таком состоянии, что открыл только нижние пробки слива воды, но не открыл верхние для обеспечения давления воздуха. Вода зависла в системе, а к утру замерзла и порвала батареи. Однако ректор эту халатность выдает за роковое решение, а борьбу с ним — за свой подвиг.

Или, скажем, еще заслуга ректора: двадцать пять квартир для политеха в многоэтажном здании. Какой ничтожный мизер! Его предшественник Константин Заблонский, который руководил на восемь лет меньше Малахова, построил один дом на 90 квартир, а второй — на 140 квартир для политехников, почти в три раза увеличил площадь учебных корпусов, построил студгородок. Кстати, Малахов без разрешения министра приватизировал лучшее семейное аспирантское общежитие на 608 мест, взял себе четыре квартиры с восемью жилыми комнатами.

Многочисленные награды ректора — это не только заслуга многотысячного коллектива, но и эффективные связи. Например, если воспитанник Одесского политехнического был премьер-министром Украины и благосклонно относился к ректору, то что оставалось министру высшего и

специального среднего образования, как не представлять ректора к наградам, а вуз к почестям. Или другое. Деньги на ликвидацию позорной катастрофы с отоплением, которой не знала история Одессы, достались легко: дети очень влиятельных личностей учились в политехе. И тут вместо того, чтобы ректора под суд, сделали его незаменимым хозяйственником.

Возможно, бывший ректор и дальше любовался бы присвоенными достижениями коллектива и собственным талантом описания своих успехов, но увидела свет очередная книга Григория Гончарука из серии «Мемуары профессора» под названием «История Украины зовет на линию огня». Тут Валерий Малахов встает в иной ипостаси. Прежде всего, как украинофоб. Подумать только: он в своей книге получает из рук президентов Украины награды, а сам теми же руками душил кафедру истории и этнографии Украины, которая по результатам работы была одной из лучших в политехе. Основной удар, понятно, по заведующему кафедрой профессору Григорию Гончаруку.

Факт первый: Коллегия Министерства во главе с министром сообщает губернатору области, что кандидатура профессора поддержана на присвоение звания «Заслуженного деятеля науки и техники Украины». Малахов молчит, документы не подписывает, придумывает разные предлоги. Обл-

администрация готова представить Гончарука к званию «Заслуженный работник народного образования Украины» — опять надуманный предлог для отказа. (А себе «присвоил» оба эти звания, хотя издал всего одну монографию, а у Гончарука их десятки).

Факт второй. Под надуманным предлогом создаются комиссии для снятия Гончарука с должности заведующего кафедрой. Осечка. Тогда «изгнал» коллектив кафедры из фешенебельных помещений главного учебного корпуса, сначала в аварийный корпус, а потом физически изолировал кафедру на 5-м этаже другого корпуса за двойные железные решетки.

Факт третий. Всячески стимулирует создание и деятельность оппозиции заведующему внутри кафедры. Или еще: чтобы спасти кафедру и остановить агрессивность ректора, задобрить его, Гончарук написал о нем книгу, которая получила высокие оценки специалистов. Малахов сначала восхищался, гордился, а когда Гончарук напомнил ему о положенных по закону выплатах при достижении пенсионного возраста, ректор возобновил атаки на кафедру. И так куда ни кинь — везде клин.

Последние две упомянутые книги не подлежат сравнению. Книге Валерия Малахова издательство так и не смогло дать определение по целевому назначению. Ее можно назвать рекламно-справоч-

ным изданием. Однако с оговоркой: справки даются только те, которые работают на автора. Есть в книге 13 цветных фотографий. Все о нем. Сплошное самовосхваление, самолюбование и все такое прочее.

Совсем иное издание Григория Гончарука. Оно по всем требованиям научно-популярное. Его можно назвать еще документально-эмоциональным. Достаточно только перечислить названия глав: «Руководство боится истории Украины», «Гибридная война против кафедры», «Физическая изоляция кафедры», «Книга, спаси кафедру», «Книга, ты бессильна перед украинофобией», «Другие книги! В атаку!».

Как и предыдущие труды профессора Гончарука, эта шестая книга мемуаров читается, как говорят, на одном дыхании. Читатель болеет за автора потому, что он в одиночестве сумел выстоять, сберечь коллектив и его необыкновенную трудоспособность. Подумать только: коллектив из пяти ставок пришел к столетию политехнического университета с невиданным багажом — издал 100 книг, монографий, научных сборников и сборников материалов конференций. Слышал, что трудовой коллектив кафедры ходатайствовал перед ректором о награждении своего руководителя орденом князя Ярослава Мудрого. Отказали по причине нарушения процедуры...

В книге Григория Гончарука читатель найдет много интересного. Автору этих строк, одесситу, не приходилось встречать так научно и художественно описанную Аркадию, как это сделал профессор. Подобраны удачные фотоиллюстрации, но не про автора, как у Малахова, а по содержанию книги.

Мне приходилось писать в рецензиях на другие издания Гончарука, что, работая много лет в политехническом университете на разных преподавательских должностях, а также заведующим кафедрой, деканом факультета, могу подтвердить правдивость изложения фактов, жизни ОНПУ в книгах профессора. В том числе и рецензируемой здесь.

А еще хочу высказать предложение-просьбу к руководству политехнического: надо набраться мужества, мудрости и вернуть кафедре истории и этнографии Украины помещения в главном учебном корпусе, ближе к студентам.

Илья ЕРЕМИЧОЙ,

Профессор.

Прес-кур'єр. — 2018. —

8 листопада. — № 45 (1297)

Про українофобів та людей...

Роздуми про шосту книгу Г. І. Гончарука
із циклу «Мемуари професора»

Мемуари — сіль та цукор історії, живильний еліксир, що збадьорює і надає цілий спектр емоцій. Багато, а може й більшість осіб пізнають історію не за сухими підручниками, а саме за мемуарами. Мемуари не пишуть сірі особи, а лише ті, хто мали насичене подіями життя, в якому, як у краплі води, відобразилася історія. Певні мемуари свідчать про наявність серед нас таких особистостей. Тому приємно, коли з'являються мемуари одеситів, а Одеса стає центром мемуаристики.

Останнім часом це відбувається не в останню чергу стараннями професора Г. І. Гончарука. Особливістю його мемуарів є те, що вони висвітлюють переважно нещодавню, або, як часто кажуть зараз, «сучасну» історію. Ми тільки починаємо глибоко осягати цей період, і тому цінність таких текстів зростає.

Шоста книга мемуарів Г. І. Гончарука із циклу «Мемуари професора» є особлива — у ній автор

торкається головним чином пекучих, і дуже актуальних прямо зараз, проблем викладання історії України в університетах. Бо ми живемо у дивну та парадоксальну добу. Чуємо та бачимо (на бігбордах) багато заяв про велике значення української духовності, мови, культури для побудови держави. Але водночас години на викладання історії України у школах та університетах скорочуються. Від чиновників лунає дедалі більше заяв про пріоритетність технічної освіти та скепсис щодо історичної. Часто бачимо прагнення розчинити історію та літературу України у всесвітній під начебто благими гаслами інтеграції у світ, що є правильним, але аж ніяк не має виключати та применшувати пріоритетність пізнання саме нашої Батьківщини. Космополітичний, ліберальний та лівий погляди на історію не відповідають освітнім завданням, що в Україні мають бути спрямовані передусім на виховання патріота та українця в усіх можливих аспектах цих понять, не лише графа про громадянство у паспорті, але й мовно-культурні пріоритети. Пишуться підручники з історії України з маніпулятивними, а часто і прямо фальсифікаторськими твердженнями про героїв української історії. Усе це вносить хаос у свідомість, що перетворює нас на жертв гібридних війн, бо такі війни можна вести виключно проти гібридів, роздвоєних, аморфних особистостей. І, як «вишенька на торті», — досі у

фактичному «загоні» в освіті у таких містах як Одеса (але, на жаль, не тільки), перебуває українська мова.

Г. І. Гончарук згадує про те, що предмет історії України на добровільних засадах, за бажанням студентів, міг викладатися їм українською мовою. Але! Йдеться про 1990–1991 роки, зорю незалежності. Та коли тепер в одеських ВНЗ дуже часто лекції починаються з запитання викладачів до студентів про те, «на каком языке вам читать лекцию?» — це є брутальне порушення законодавства та рекомендацій, наказів, статутів і т. д. Тим більше, що так само брутально найчастіше ігноруються ті студенти (а їх дедалі більше), які на це провокативне запитання твердо відповідають: «УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ!». То, власне, мемуари Г. І. Гончарука й актуалізують запитання: а чи не тому перебуваємо у такому дивному стані тотального ігнорування українських законів, що у 1990–1991 роках так мляво, кволо і з таким острахом задовольняли права українців, сподіваючись на милість, розуміння і т. п., в той час як в усьому світі закон та покарання за невиконання цих законів є невіддільними один від одного?

З іншого боку, на жаль, наш народ у масі міцно забув головне правило: «Найбільше гнітять того, хто найменше вимагає». Часто за усім цим криво-дзеркаллям стоїть українофобія — побоювання

«ужасов українізації», патологічна, ірраціональна ненависть до всього українського, страху перед порушенням усталеної етнічної ієрархії, в якій українець завжди мав бути нижчим за носія «прогресивної» російської мови та культури. Зрештою, про це ніхто виразніше та лаконічніше не написав за Миколу Куліша в його безсмертному «Міні Мазайло».

Більшість сторінок нової книги мемуарів Г. І. Гончарука присвячені аналізу явища українофобії на прикладі та в контексті висвітлення історії впровадження предмету історії України у навчальний процес Одеського Політеху, а потім і відстоювання цього предмету від спроб його викреслити.

Як і у попередніх книгах, автор не обмежується сухими даними, хоча і міцно стоїть на ґрунті документів, а дає виразні прямі мови своїх героїв, діалоги. Повчально читати наведені діалоги з українофобами, бо їх «аргументи», «логіка» ненависті до українського аж ніяк не змінилися і все це ми можемо рясно чути та бачити у сучасній Одесі і, що найзагрозливіше, у стратегічно надважливій галузі освіти. І зараз хочеться, аби якийсь високий чин відчув на собі усі «прелесті» українофобського хамства, як це описано на 50-й сторінці книги. Може б тоді на високому рівні наступило прозріння і була усвідомлена уся гострота проблеми і зро-

блені конкретні кроки, саме такі, про які йдеться на цій сторінці? Це б сприяло тому, аби у суспільстві України явище українофобії було піддане аналогічному остракізму, як і явище расизму, шовінізму, антисемітизму.

Щоправда, Г. І. Гончарук занадто широко трактує поняття «українофобія». Як на мене, це поняття не слід абсолютизувати, поширювати на випадки, коли йдеться про банальну боротьбу за владу, кон'юнктурщину. Так можна зробити з цим поняттям те, що зробили комуністофіли з поняттям «фашизм», пхаючи його скрізь до місця та (здебільшого) не до місця. Є справді патологічні випадки, а є й те, що останніми роками бачимо аж занадто — коли погляди змінюються, як погони, а ватництво — на вишиватництво (екзальтовано-показушну, кон'юнктурну любов до України, моторошно-приторну, як усі штучні почуття).

Повчальними та показовими є сторінки мемуарів, на яких автор описує генезу своєї книги про одного ректора Одеського політеху В. П. Малахова. Книги мають свою історію, що є, втім, відображенням історії людей, їх амбіцій, гріхів, заслуг, емоцій. Як історику, ці сторінки нагадують мені взаємини «кращого друга радянських письменників» Сталіна та, власне, «інженерів людських душ». На жаль, замовна, глорифікаторська, кон'юнктурна, біогра-

фічна література — це той сумнівний спадок, який перейшов до сучасності з іншими «принадами» со-в-ка. Часто письменники та історики комуністичної доби (яскравий приклад — Є. Тарле) мотивували свої вчинки та книги «необхідністю моменту», самозахистом. На жаль, часто такі приклади привчали до подвійної моралі, розмивання моральних орієнтирів та цінностей. Слід віддати належне Г. І. Гончаруку — він чесно та самокритично оцінює свою книгу.

Як і в кожних мемуарах, у книзі Г. І. Гончарука є низка додаткових фактів та деталей. Так, цікавими є сторінки з описом відрядження одеського історика на науковий форум до Баку у буремному, переламному 1990 році. Приблизно у той час я був у Тбілісі, і мої враження від настроїв на тогочасному Кавказі співпадають з описом мого старшого колеги. Мемуари привідкривають маловідому для більшості сторінку біографії видатного одеського українця А. Д. Бачинського, який на початку 1990-х років був місіонером історії України не лише для гуманітаріїв, але й для студентів Політеху. Насиченим є опис Аркадії, як району Одеси, що напевно, буде колись використаний у краєзнавчій літературі.

Підсумовую: мемуари Гончарука, як відомі тексти виразника темної сторони Ренесансу Макіавеллі, є своєрідними посібниками того, як слід

триматися у бурхливому життєвому морі, повному акул та гострих рифів, що дуже не багатьом вдається, а значить, тут потрібен талант особливого роду.

Олександр МУЗИЧКО,

доцент, кандидат історичних наук

Прес-кур'єр. — 2018. —
22 листопада. — № 47 (1299)

Історія сучасності

В офісі Одеської регіональної організації Національної спілки журналістів України 16 листопада відбулася презентація двох нових книжок завідувача кафедри історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету, доктора історичних наук, професора Г. І. Гончарука із серії «Мемуари професора»: п'ятої — «Написано у Кабулі і в Одесі» та шостої — «Історія України кличе на лінію вогню».

Ці видання, як і вся серія, належать до жанру мемуарів. Та їх не можна порівняти з мемуарами, до яких читачі звикли, бо розповідають не про давні події, а про те, що відбулося і відбувається на наших очах. Це — історія сучасності, яка не може бути завершена, а тому викликає живий інтерес і відгук у кожного, хто прочитає книжки відомого історика, дослідника, вченого і, нарешті, безпосереднього учасника всіх описуваних подій.

За плечима у Григорія Гончарука довге, цікаве, насичене життя, у якому він завжди мав чітку позицію, і сьогодні сміливо і відверто говорить про

найскладніші етапи своєї наукової, педагогічної та громадської діяльності. У нього немає авторитетів, бо понад усе цінує документи, якими підтверджує наведені факти, на які опирається у своїх оцінках.

Як вченому і педагогу, який усе своє життя присвятив вихованню українських патріотів, Григорію Івановичу боляче сьогодні бачити, як у вишах применшується значення викладання історії, культурології та етнографії України. Суспільні кафедри адміністрація технічних вишів часто розглядає як другорядні. Не минула ця доля і кафедри, яку створив професор Гончарук: із приміщень, які вона займала 32 роки, її вигнали на задвірки. Учасники презентації були обурені таким станом справ і одноголосно прийняли звернення до нинішнього ректора Одеського національного політехнічного університету (звернення друкуються окремо).

Учасники презентації, серед яких були вчені, письменники, журналісти, громадські діячі, відзначали сміливу і мужню позицію автора, говорили про необхідність видавати такі книжки більшими тиражами, щоб вони стали доступними усім, хто цікавиться правдивою історією сучасності.

Йосип БУРЧО

Прес-кур'єр. — 2018. —
22 листопада. — № 47 (1299)

Звернення учасників презентації двох книг

Григорія Івановича Гончарука із серії «Мемуари професора» до ректора Одеського національного політехнічного університету Геннадія Олександровича Оборського

Ми — вчені, письменники, журналісти, представники громадськості — звертаємося до Вас з проханням повернути колективу кафедри історії та етнографії України приміщення, які належали йому 32 роки і з яких виселив його попередній ректор, і не долучатися до українофобських дій на офіційному рівні.

Прийнято одноголосно.

За дорученням учасників зібрання підписав звернення

Професор Ілля ЄРІМЧОЙ
16 листопада 2018 року
Прес-кур'єр. — 2018. —
22 листопада. — № 47 (1299)

У злагоді із совістю

Війну, яку зараз веде Росія проти України, фахівці поділяють на дві складові: агресію збройну та гуманітарну. Одним із чинників останньої є боротьба проти української історичної пам'яті. Тому історія України також є зброєю, роблять висновки експерти.

Привід ще раз поговорити на цю тему випав на недавній презентації двох останніх книжок завідувача кафедри історії та етнографії Одеського національного політехнічного університету, доктора історичних наук, професора Григорія Гончарука. Мова про п'яте видання «Написано у Кабулі і в Одесі» та шосте — «Історія України кличе на лінію вогню» із серії «Мемуари професора».

Участь у заході взяли представники наукової та творчої інтелігенції, яким не байдужа доля України і які уважно стежать за публіцистичними виступами у цій площині.

У своєму виступі автор мемуарів Григорій Гончарук зупинився на основних порушених ним питаннях, зокрема й тих, які непокоять очолюваний

ним колектив, з боєм повідавши про утиски з боку керівництва навчального закладу, про три переселення кафедри з погіршенням умов та скорочення часу на викладання предмета.

В обговоренні взяли участь доктор фізико-математичних наук, професор, член НСПУ Олександр Птащенко, політик і громадський діяч Руслан Боделан, письменники Анатолій Глушак, Станіслав Стриженюк, Олекса Різників, Галина Могильницька, редактор газети «Прес-кур'єр» Йосип Бурчо, депутат обласної ради Олексій Кобильніков, голова громадської ради при облдержадміністрації, кандидат економічних наук Володимир Максимович та автор цих рядків.

Промовці відзначали активну позицію автора, його сміливість і послідовність у відстоюванні справедливості, наголошували на значущості вивчення історії України для формування громадянської позиції нашої молоді.

Руслан Боделан, аналізуючи процеси, які відбуваються у вищій школі і які уможливили проблеми, порушені у презентованих новодруках, розкритикував реформу вищої освіти в Україні. «Якщо хочеш розвалити державу — розвали освіту», — резюмував він.

Володимир Максимович, зокрема, сказав: «Мій дід колись мене вчив: «Постарайся прожити своє життя у злагоді зі своєю совістю. Це дуже важко, але

спробуй». Коли я перечитав книжки Григорія Гончарука, то зрозумів, що і йому дід радив те ж саме. І він неухильно дотримується цього кодексу честі». А от те, що діється довкола кафедри, охарактеризував одним словом: «Заздрість».

Учасники презентації одноголосно підтримали звернення до ректора Одеського національного політехнічного університету Геннадія Оборського, в якому, зокрема, йдеться:

«Ми, вчені, письменники, журналісти, представники громадськості, звертаємося до Вас з проханням повернути колективу кафедри історії та етнографії України приміщення, які належали йому 32 роки і з яких виселив його попередній ректор, і не долучатися до українофобських дій на офіційному рівні».

За дорученням учасників зібрання підписав звернення професор **Ілля Єрмічой**.

Валентин ЩЕГЛЕНКО.

Чорноморські новини. — 2018. —
22 листопада. — № 98 (22008)

До глибин регіональної історії

Кафедра історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету, маючи у своєму доробку багато важливих ініціатив, знову виступила з новаторським починанням: відкрила магістратуру за науково-освітньою програмою «Регіональні історії України».

Ціль вивірено точно. У громадян незалежної України неабияк зріс інтерес до правдивої історії свого краю, рідного міста чи села. З'являються нові й нові краєзнавчі книжки та музейні кімнати. Потенціал ентузіастів значний, але бракує фахівців, здатних на науковому рівні організувати цю роботу. На їх підготовку і спрямована ця програма.

Магістри вивчатимуть різноманітні проблеми історії регіонів, методології регіональних досліджень, музеєзнавство та архівознавство. При цьому вони отримуватимуть навички, необхідні для написання локальних історій, а також набудуть компетентності за обраним фахом для роботи у наукових установах, музеях, органах державної влади, місцевого самоврядування та громадських орга-

нізаціях, діяльність яких спрямована на вивчення специфіки регіонів та збереження їх культурної спадщини.

... Коли я прийшов на кафедру, потрапив у напружений робочий ритм: йшла екзаменаційна сесія, проводився набір до магістратури, формувалася новий збірник «Інтелігенція і влада». Вже постають й обриси Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 30-річчю заснування Руху, яка планується на вересень. І цей ритм задає завідувач кафедри, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України Григорій Гончарук.

Нова магістратура теж здавна виплекана в душі Григорія Івановича. Він переймається найщирішими і найтеплішими чуттями до, як він сказав, рідних джерел енергетики. Це за його підказки автор цієї замітки колись побував у рідному селі вченого — Новогеоргіївці Ананьївського району — і змістив у «Чорноморських новинах» розлогу розповідь (9.08.2014). Григорій Іванович має намір і сам написати про рідну Ананьївщину.

Від любові до малої батьківщини народжується патріотичне почуття до Батьківщини. Певно, саме це мав на увазі Володимир Сосюра, коли писав:

Любіть Україну, як сонце, любіть,
Як вітер, і трави, і води...

Якраз у дусі такої любові до Вітчизни навчатимуть майбутніх магістрантів пізнавати-досліджувати свій рідний край на кафедрі історії та етнографії України ОНПУ.

Валентин ЩЕГЛЕНКО.
Чорноморські новини. — 2019. —
13 червня. — № 45 (22064)

Регіональні історії України, або твій внесок в історичний процес

Коли з'явилися перші людські цивілізації, відразу постали питання: хто ми? звідки? як жили покоління до нас? На ці питання відповідали як перші міфотворці, так і релігійні та філософські діячі. Так з'явилася філософія, як спосіб відчуття світу, та історія, як зафіксовані події людської діяльності та зміни людства в перспективі.

Завдання збереження історичних подій та пам'яток спочатку взяли на себе старійшини, потім цим почали займатись хроністи та літописці. Як правило, на основі місцевих хронік та літописів створювались загальні зводи, що дозволяли збирати в одному цілому всі свідчення про розвиток окремих територій.

Так грецька богиня Кліо нарешті упорядкувала світову історію, створивши величезний «кубик-рубик», чи то мозаїку з місцевих історичних подій, без яких неможливо створити цілісну картину минулого.

А тепер, після історичного екскурсу, зосередьмося на наших освітніх справах і перейдемо до наявних питань.

Нарешті в Україні створено нову освітню спеціальність для магістрів, які хочуть займатись історією своєї малої батьківщини, фактично для творців місцевих історій – майбутніх «Геродотів». В Одеському національному політехнічному університеті на базі гуманітарного факультету кафедра історії та етнографії України відкрила спеціалізацію і проводить набір студентів в магістратуру за освітньою професійною програмою «Регіональні історії України» спеціальності 032-історія та археологія.

Колектив кафедри довгий час займається науковими дослідженнями та підготовкою аспірантів. Основні напрямки наукової роботи кафедри зосереджені в багатьох досягненнях. Так, були підготовлені понад три десятки кандидатів історичних наук, проведено вісімнадцять всеукраїнських наукових і науково-методичних конференцій, написано та опубліковано понад сотню книг з проблематики історії України, видається історичний фаховий збірник наукових праць «Інтелігенція і влада», вийшло майже 40 номерів.

Навчальний план освітньої програми «Регіональні історії України» передбачає вивчення різ-

номанітних проблем: історії регіону, методології регіональних досліджень, архівознавства, охорони історичних пам'яток. Майбутні магістри отримають навички для написання локальних історій, а також компетентності за обраним фахом для роботи у наукових установах, музеях, органах державної влади, місцевого самоврядування та громадських організаціях, діяльність яких спрямована на вивчення регіональної специфіки краю та збереження культурної спадщини.

Нова спеціалізація була б неможливою, якби не ґрунтовна праця всієї кафедри, плідна робота з обласною державною адміністрацією Одеської області та районними адміністраціями, які потребують спеціалістів з регіональної історії. Позитивно відгукнулись на відкриття спеціальності в Інституті історії України і надали всіляку підтримку, що відразу диктує високий рівень підготовки магістрів. Адже їм будуть викладати досвідчені кандидати і доктори наук, доценти і професори, почесні краєзнавці України.

Фактично кафедра історії та етнографії України намагається продовжити традиції регіональних історичних дослідників Одеси та області: Аполлона Скальовського, Доротеї Атлас, Михайла Слабченка, Анатолія Бачинського та інших.

Запрошуємо до магістратури саме тих, хто хоче написати, а не списувати історію своєї батьківщини.

ни, і готовий додати свій «кубик-частинку мозаїки» до всесвітнього історичного процесу!

Колектив кафедри Історії та етнографії України
гуманітарного факультету
Одеського національного
політехнічного університету.
Прес-кур'єр. — 2019. —
13 червня. — № 24 (1328)

У золотому фондi нації

Національна академія наук України з нагоди свого 100-річчя поповнила Золотий фонд нації новими іменами. Серед них — і наш земляк, завідувач кафедри історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України Григорій Іванович Гончарук.

Достойникам, що увійшли до «Золотого фонду», присвячена чудова книга на більш ніж чотирьох сторінках. Ось що повідомляється про нашого земляка:

«Гончарук Григорій Іванович — український учений, історик. Народився 9 серпня 1937 року в с. Новогеоргіївка Ананьївського району Одеської області. Закінчив Васильківське військово-авіаційно-технічне училище в 1959 році. Служив у Качинському вищому військовому училищі льотчиків. Має звання капітан. У 1967 році закінчив із відзнакою історичний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова.

У 1971 році захистив кандидатську дисертацію.

Уже 48 років працює в Одеському національному політехнічному університеті, з яких 36 років — завідувач кафедри історії та етнографії України.

У 1984 році захистив докторську дисертацію.

З 1985 року — професор. У 1987—1988 роках працював радником ректора Кабульського університету (Афганістан).

Наукові інтереси Гончарука Г. І. відображені передусім у його монографіях. Їх більше трьох десятків, серед них: «Афганистан, прости. Исследование пережитого» (1892), в якій показана, крім військової, ідеологічна окупація РА; «Народний Рух України». Історія» (два видання — 1996, 2014) — це поки що єдина наукова історія НРУ; шість книг присвячені історії Української повстанської армії; «История одесских фабрик и заводов» у співавторстві з О. О. Нагайцевим (2004); «Одеське протистояння» (1999), де показана драматична, часом трагічна, боротьба за владу над містом у 90-х роках минулого століття, та інші книги. В опублікованих рецензіях фахівців Г. І. Гончарук вважається ініціатором документальних вишівських мемуарів. Уже побачили світ шість книг започаткованої ним серії «Мемуари професора». Він є ініціатором заснування та незмінним головним редактором фахового збірника «Інтелігенція і влада» (серія «Історія»), який виходить з 2002 року й індексується міжнародними

науко-метричними базами. Вже побачило світ 38 номерів видання.

Гончарук Григорій Іванович – ініціатор заснування аспірантури з історії України в технічному вищому навчальному закладі. У 2016 році аспірантура отримала ліцензію.

Ним особисто підготовлено близько 30 кандидатів наук, деякі з них уже стали докторами наук.

Григорій Іванович – ініціатор, голова оргкомітету, голова редколегії збірників матеріалів 19 всеукраїнських і 2 всеафганських наукових конференцій.

Має звання: відмінник освіти України (1998), заслужений працівник освіти України (2010), почесний краєзнавець України (2017) та відзначений афганськими нагородами, зокрема, вищою нагородою президента РА «10-річчя Саурської революції».

Разом з дружиною, вчителем математики, виховали двох синів – докторів наук, професорів».

Ці відомості пропонуємо вашій увазі для того, щоб, по-перше, нагадати про внесок нашого земляка в історичну науку, науково-освітній потенціал України загалом, за які, власне, Г. І. Гончарук був зачислений до «Золотого фонду нації», а по-друге, для орієнтиру іншим достойникам, які можуть поповнити список номінантів, прославляючи і свою справу, і наш край на національному рівні.

Удвічі приємніше, що сертифікат про занесення до видання «Золотий фонд нації. Науково-освітній потенціал України» знаний професор отримав напередодні дня свого народження. Каже, що про такий подарунок годі було й мріяти.

Колектив «Чорноморських новин» щиро вітає Григорія Івановича, давнього друга й автора нашої газети, з цими радісними подіями в його житті.

З роси й води Вам, вельмишановний професоре!

Гончарук Т.,
Чорноморські новини. — 2019. —
08 серпня. — № 60 (22079)

Народний Рух в історії та політиці

9–10 вересня 2019 року в конференц-залі Одеського національного політехнічного університету відбулася X всеукраїнська наукова конференція «Народний Рух України: місце в історії та політиці», присвячена 30-річчю Народного Руху України. Організатором заходу виступила кафедра історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету та її багаторічний керівник — доктор історичних наук, професор Григорій Іванович Гончарук.

У вступному слові Григорій Іванович зазначив, що НРУ відіграв значну роль у відтворенні незалежної України, як і товариство «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка. 30 років тому патріоти України об'єдналися для відродження українства, відновлення незалежної держави, вирішивши заснувати масовий НРУ, тоді ще з додатком «за перебудову». Серед ініціаторів були Іван Драч, Дмитро Павличко, Володимир Яворівський, Павло Мовчан та багато інших, а також леген-

дарні патріоти Левко Лук'яненко, В'ячеслав Чорновіл. Головна перемога НРУ – це незалежна держава Україна.

На початку роботи конференції було зачитано привітання від першого Президента України Леоніда Кравчука, який був учасником установчого з'їзду НРУ, від відділу освіти та науки Одеської облдержадміністрації, від керівництва Одеського національного політехнічного університету.

На пленарному засіданні виступили Ю. В. Діденко, кандидат історичних наук, голова Миколаївської організації НРУ; В. Ф. Деревінський, доктор історичних наук, професор Київського національного університету будівництва і архітектури; В. Я. Максимович, кандидат економічних наук, голова громадської ради при Одеській облдержадміністрації; поет Олекса Різників та інші.

На конференції працювали дві секції. Перша, яку очолював доктор історичних наук, професор В. Ф. Деревінський, мала тему «Незалежність України – найяскравіше досягнення Руху» і на ній виступали 18 доповідачів; на другій секції – «Питання новітньої історії України», яку очолив доктор історичних наук, професор кафедри історії України ОНУ ім. Мечникова Т. Г. Гончарук, була заслухана 21 доповідь.

Матеріали X Всеукраїнської наукової конференції надруковані окремим виданням і надіслані у вищі навчальні заклади України.

Володимир ПАВЛІЧЕНКО,

Прес-кур'єр. — 2019. —
19 вересня. — № 38 (1342)

Державотворчий рух

До 30-річчя НРУ

10 вересня у конференц-залі Палацу культури студентів Одеського національного політехнічного університету пройшла вже десята всеукраїнська наукова конференція «Народний рух України: місце в історії та політиці». Ця ювілейна конференція була присвячена ще одному ювілею — 30-річчю створення НРУ: саме 10 вересня 1989-го в актовому залі Київського політехнічного інституту учасники установчих зборів проголосили створення нової політичної сили, що прийняла назву «Народний рух України за перебудову».

Конференція, як і всі попередні, проходила кафедру історії та етнографії України ОНПУ, котра є беззаперечним лідером з дослідження історії НРУ. Досить сказати, що завідувач цієї кафедри, доктор історичних наук, професор Григорій Гончарук ще у 1997 році опублікував ґрунтовну монографію «Народний рух України. Історія», яка була перевидана, а під його керівництвом підготовле-

но й захищено десять кандидатських дисертацій з проблематики НРУ. Це дало обґрунтовані підстави називати Григорія Івановича «батьком історії Руху».

Заявки на участь у ювілейній конференції подали близько 50 науковців та громадських діячів не тільки з Одеси, а й з Києва, Харкова, Миколаєва, Ужгорода, Ніжина, інших міст.

Зібрання урочисто відкрив професор Григорій Гончарук, наголосивши на важливості дослідження теми НРУ, оскільки основним результатом його діяльності стало проголошення незалежності України. Щирі листи-привітання та побажання плідної роботи надійшли учасникам конференції від першого Президента України Леоніда Кравчука, голови оргкомітету з проведення установчого з'їзду Руху Володимира Яворівського та нинішнього очільника НРУ Віктора Кривенка. Від Одеської обласної державної адміністрації і від себе особисто дослідників рухівської проблематики привітала Ірина Коваль.

Після поздоровлень-побажань почалося власне пленарне засідання, на якому прозвучали цікаві доповіді й не менш цікаві спомини про те, як творився в Україні, зокрема й на Одещині, Народний рух і як Народний рух творив нову державу. Особливий інтерес серед наймолодших учасників конференції — студентів — викликав виступ ві-

домого поета й мовознавця, шістдесятника, який був двічі репресований комуністичним режимом, одного з перших рухівців Олекси Різникова. Він повідав про те, як поставав Рух, як виборював державну незалежність, поділився спогадами про власну дисидентську діяльність, про зустрічі, в тому числі й за в'язничними ґратами, з видатними українцями.

Змістовним був і виступ голови Миколаївської обласної організації НРУ, депутата Верховної Ради України IV скликання Юрія Діденка. Знаний фахівець з історії Руху, кандидат історичних наук (до речі, дисертацію захистив під керівництвом професора Г. І. Гончарука) наголосив, що головний здобуток НРУ – це незалежна Україна, нагадавши яскраві етапи боротьби за незалежність у різні часи. Окремо зупинився на історії становлення Руху на Миколаївщині. Юрій Володимирович вручив подяки за заслуги перед Рухом та українським народом Григорієві Гончаруку, Олексі Різникову, Галині Могильницькій та іншим.

Прозвучала на конференції й доповідь про самого Юрія Діденка. Її зробила кандидат історичних наук Олена Шипотілова, до слова, також учениця професора Г. І. Гончарука. Вона наголосила на необхідності вивчення діяльності лідерів, учасників Руху, бо якщо історія НРУ, її обласних, районних

організацій, окремих осередків більш-менш досліджена, то роль окремих особистостей залишається, здебільшого, поза увагою науковців.

З цікавою доповіддю виступив кандидат історичних наук, заступник директора Галузевого державного архіву СБУ Анатолій Хромов. Ішлося про документи, які містяться в архіві СБУ стосовно В'ячеслава Чорновола і які проливають світло на ті чи інші сторони його біографії.

Володимир Максимович, кандидат економічних наук, колишній керівник Одеської організації Соціал-демократичної партії, голова громадської ради при Одеській облдержадміністрації, розповів про свого близького друга — організатора Одеської обласної організації Народного руху України Віктора Дем'яновича Цимбалюка, який залишив йому «політичний заповіт» та свій архів. «Це була принципова людина, яка відстоювала свої позиції», — зазначив промовець.

Іван Ніточко, екс-директор Державного архіву Одеської області, розповів про рух за відродження незалежності на Березівщині; Олександр Черепаха, керівник управи Закарпатської обласної організації НРУ, — про боротьбу Руху із сепаратизмом у їхньому краї...

Проведення конференції та публікація її матеріалів (до збірки увійшли 32 доповіді) стали можливими завдяки сприянню членів політради Народного

руху України Андрія Яловича, Сергія Іваненка, а також Юрія Діденка.

Робота конференції пройшла плідно, в тісному колі однодумців. Її учасники висловили побажання щодо повернення позицій НРУ в політичному житті країни, сподівання щодо поповнення його лав молодим та ініціативним поколінням, яке зможе вивести Україну на гідне місце у світі.

Алла ФЕДОРОВА,
кандидат історичних наук
Чорноморські новини. — 2019. —
19 вересня. — № 71 (22090)

До наснажливих рідних джерел

Відомий учений-історик Григорій Гончарук презентував на Ананьївщині сьому книгу із серії «Мемуари професора: «Три роки з 82» (Одеса: Екологія, 2019. — 156 с.).

Одна розумна людина сказала, що написати книжку — своєрідний подвиг. Це й справді так, а в наших умовах — подвійний, бо її ще треба видати, що іноді буває навіть важче, ніж написати.

Тримаю в руках уже сьому книжку Григорія Івановича Гончарука із циклу «Мемуари професора» й розумію, що це неабиякий набуток для самого автора й подарунок для всіх, хто знайомий з ним особисто або стежить за науковою кар'єрою завідувача кафедри історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету, доктора історичних наук, професора. Достатньо заглянути бодай у Вікіпедію, щоб переконатися у тому, що Григорію Івановичу є про що розповісти своїм сучасникам, землякам. 37 років педагогічної та наукової праці на кафедрі, 34 наукові монографії, видання під його редагуванням фахового

збірника «Інтелігенція і влада», що виходить з 2002 року і вже налічує чотири десятки номерів. За час своєї роботи Григорій Гончарук підготував близько трьох десятків кандидатів наук. Цей перелік досягнень можна продовжувати ще дуже довго...

Чергова книга мемуарів не тільки про випробування, які неминуче чекають на особистість, що шукає і відстоює правду та справедливість, а й про близьких авторові за духом і життєвою позицією людей — його сім'ю, друзів і товаришів, земляків із села Майнове та Ананьєва. Ця книга — про пошуки джерел енергії та натхнення. Це мудрі та змістовні поради людини, яка своїм досвідом та життям дає нам усім гарний приклад спротиву злу, чванству, самозакоханості, брехні.

Якщо поглянути на назви глав книги, то побачимо її структуру й одразу зрозуміємо, що сьогодні найбільше хвилює науковця й публіциста, чий вік перетнув уже восьмий десяток: «Честь сильніша смерті», «Рідні джерела енергетики», «Енергетика Ананьєва», «Яри — легені рідного села», «Здоров'я варте уваги»...

Неспішне читання сьомого тому «Мемуарів професора» у мене ще попереду, але вже зараз, переглянувши його, можу сказати, що це видання стало значущою подією в культурному житті Одеси й Ананьєва. Нам, читачам, залишається лише взяти цю книгу в руки й відкрити для себе внутрішній

світ людини, котра своїм життям показує, як багато ми можемо зробити корисного для суспільства, якщо цього прагнутимемо.

Цими днями Григорій Іванович знову відвідав рідне село Новогеоргіївку, тамтешню красуню школу. Поспілкувався з учителями, учнями старших класів, пройшовся коридорами школи та дитячого садочка при ній. Директорка Валентина Олександрівна Трандасир з гордістю показала шкільний етнографічний музей, гарну спортивну залу (такої нема навіть в Ананьєві), бібліотеку... На презентації, яка відбулася в актовій залі навчального закладу, виступили сам автор книги, його друзі — екс-очільник району Володимир Іванович Макодзьоб і міський голова Ананьєва Павло Ілліч Маковецький (вони, до слова, — серед героїв «Мемуарів професора»). З побажаннями успіхів до Григорія Івановича звернулися місцеві педагоги, голова Новогеоргіївської сільської ради Тетяна Іванівна Гончарук, інші гості заходу.

Наступного дня професора-земляка запросили в районну бібліотеку — на зустріч зі студентами Ананьївського аграрно-економічного коледжу Уманського національного університету садівництва. Крім презентації книжки, відбулася дуже змістовна розмова про долю України, боротьбу за незалежність держави, свободу та гідність людини. Професор Г. І. Гончарук докладно розповів і про

свій навчальний заклад — Одеський національний політехнічний університет, запросивши молодь продовжити навчання саме в ОНПУ.

Наостанок додам, що цьогоріч, до численних відзнак та почесних титулів (а Григорій Гончарук — заслужений працівник освіти і почесний краєзнавець України) додалося ще одне визнання: його ім'я внесене до книги «Золотий фонд нації» — почесного списку особистостей, які відзначилися у сфері науки, освіти, духовності, культури, мистецтва, державного управління, місцевого самоврядування та громадської діяльності.

Олександр ШХАЛАХОВ,
завідувач Ананьївського історико-художнього
музею ім. Є. І. Столиці (філії ОХМ).
Чорноморські новини. — 2019. —
26 жовтня. — № 82 (22101)

Три года из 82

Так называется новая, уже седьмая по счету, книга Григория Гончарука из его серии «Мемуары профессора». С таким же драматичным сюжетом и эмоциональным накалом, как и шесть предыдущих книг.

Завязка проста. Некоторым руководящим лицам Одесского национального политехнического университета не по душе кафедра истории и этнографии Украины и её заведующий профессор Гончарук. Чтоб ее ликвидировать или перепрофилировать, сначала следует убрать заведующего и вместо него поставить себя. Но делать это надо тонко, дабы никто не догадался о злоупотреблении. Для этого тоже существует испытанный метод: создать оппозицию на кафедре из числа амбициозных, но, как правило, недалёких доцентов, и подобрать технического кандидата на должность заведующего, чтобы он мог методически выдавливать прежнего из кресла. А когда оппозиция, всячески стимулируемая и вдохновляемая этими проректорами и деканом, уберет заведующего, то уже дело

техники поставить гуманитарного проректора на вожделенную им кафедру, чтоб решать её судьбу.

Среди различных методов борьбы против профессора, о которых шла речь в предыдущих книгах, на этот раз был использован новый: «Студенческая зона» на интернет-сайте политехнического университета. Она, эта зона, предназначена для изложения студентами своих проблем, успехов, радостей, откликов о преподавателях. На странице профессора первая информация появилась в апреле 2009 года. Оппозиция мгновенно оккупировала студзону. Более трёх лет оголтелые недруги обвиняли профессора в страшных и смешных грехах: аморальности, старости, деспотии на кафедре и в семье, в криминале. Гончарук не отвечал. Оппозиция все более бесилась. И тут для неё случилось неожиданное: на защиту профессора выступили его студенты, коллеги, незнакомые одесситы, знавшие его по книгам и статьям в газетах. Борьба приняла захватывающий характер. О результатах ниже.

Параллельно с вакханалией в интернете наращивались психологические атаки в коллективе. Особенно они обострились, когда заведующий отказался ставить на обсуждение кандидатскую диссертацию аспирантки доцента. Причина проста: рекомендовать к защите незавершённую работу — служебное преступление. Пошли устные и письменные жалобы в ректорат, а в коллективе на

заседаниях кафедры противостояние выражалось выкриками, топаньем ног, даже свистом. После одного из таких заседаний заведующего отвезли в неврологическую больницу с инсультом.

Оппозиция торжествовала. В студзоне появились пожелания «земля ему пухом», «царство ему небесное» и прочее. А упомянутую диссертацию оценили как завершенную. Но Гончарук через две недели вышел на работу. Оппозиция опешила. Однако опомнилась и стала требовать протокола заседания кафедры с подписью профессора о рекомендации к защите. Заведующий отказался благословлять незрелый труд к защите. Снова пошли жалобы, письма. Ректорат принимает решение отправить диссертацию на внешнее рецензирование специалистам по истории румынской оккупации Одессы в годы Второй мировой войны. Вскоре поступили рецензии из Одесского национального морского университета доктора исторических наук, проректора, заведующего кафедрой украиноведения Н. И. Михайлуцы и кандидата исторических наук, доцента кафедры истории Украины Одесского национального университета им. И. И. Мечникова В. П. Щетникова. Обе отрицательные. Выводы похожи: работа в таком виде не может считаться завершенной и самодостаточной.

Только теперь заведующий кафедрой в политехническом университете вынес диссертацию на

обсуждение кафедры. Гончарука прерывали, пытались сорвать заседание. А когда это не удалось, оппозиция ушла. А кафедра продолжила работу. Обсудила диссертацию, заслушала внешние рецензии и приняла решение: «Рекомендовать диссертантке доработать работу, опираясь, прежде всего, на рецензии доктора исторических наук Н. И. Михайлуцы и докторанта В. П. Щетникова, и при наличии их позитивных отзывов представить для обсуждения на заседание кафедры».

Однако диссертантка рекомендаций кафедры не выполнила. Специализированный ученый совет на историческом факультете Одесского университета им. И. И. Мечникова не принял диссертацию к защите по причине низкого качества. Потом ходили слухи, что эта диссертация была защищена в Харькове.

На этом, как говорят, можно было бы в истории о рецензии поставить точку. Но рассматриваемая книга имеет продолжение. Автор показал источники его энергетики, позволившие ему вынести незаслуженные испытания. А они прекрасны. Это и дружная его семья — два сына, оба профессора, и заботливая жена, учитель математики, это и прекрасная, любящая дедушку внучка. Это и его любящий город Ананьев и его до боли родное село.

Но читателю, очевидно, интересно узнать, чем закончились бури на кафедре, и, конечно, резуль-

тат противостояния в «Студзоне». Сообщаем из Интернета (<https://studzona.com/teacher/7985>).

Самый обсуждаемый преподаватель — Гончарук Григорий Иванович.

Всего отзывов — 389, положительных — 205, отрицательных — 184, рейтинг — 528.

Общая оценка: + 5 — супер, активность: + 5 — супер, организованность: +5 — супер, изложение материала: + 5 — супер, требовательность: + 5 — супер, объективность: + 5 — супер, чувство юмора: + 5 — супер, обаяние: + 5 — супер.

В книге автор поблагодарил своих студентов за позитивные оценки его работы, а также коллег, своих воспитанников — аспирантов, незнакомых одесситов, которые дали отпор злым людям с больной фантазией измышлений о его аморальности. Автор еще раз убедился, что нормальных людей больше.

Коллектив кафедры очистился от авантюристов естественным путем: по окончании контрактов они, не надеясь на поддержку коллектива, ушли. Как подытоживает автор книги, кафедра из описанной ситуации вышла настолько сплоченной, что смогла выдержать более серьёзные атаки на своё существование, которые частично описаны в его пятой, внеочередной книге.

Среди сильных сторон книги есть и такая: по методологии научных исследований во вступлении

или первом разделе труда анализируются работы аналогичного направления других авторов. Поскольку таких исследований в Одессе всего три, о которых профессор уже писал раньше, а других о вузовских документальных мемуарах в Украине неизвестно, да и о своих предыдущих писать положительно не с руки, автор во вступлении поместил рецензии ученых и репортаж с презентации его предыдущей книги.

Нельзя не сказать о фотоиллюстрациях в книге. Их около пятидесяти. Здесь читатель увидит знакомые лица. Среди них: выступившие на презентации книги Руслан Боделан — экс-губернатор Одесщины, экс-мэр Одессы, политик и общественный деятель; Йосип Бурчо — редактор газеты «Пресс-курьер»; Анатолий Глушак — писатель; Станислав Стриженюк — поэт; Александр Птащенко — профессор; Владимир Максимович — общественный деятель. Отдельно помещены фотографии и врача автора полковника Владимира Абраменко, и заместителя проректора по научной работе ОНПУ приват-профессора Галины Костровой, а также рецензентов упомянутой диссертации профессора Николая Михайлуцы и доцента Василия Щетникова, а также фотографии семьи Григория Ивановича, автора истории Ананьева Юрия Сысина, Анны Цуркан, Александра Шхалахова — уроженца Ананьева, поэта, президента Ассоциации украинских

писателей Тараса Федюка, мэра Ананьева Павла Маковецкого, учителей и учеников школы родного села Гончарука Новогеоргиевки, председателя сельсовета Татьяны Гончарук, воспитанника местной школы экс-руководителя Владимира Макодзёба. Прекрасные фотографии Ананьева и пейзажа названного села.

Когда пишешь характеристику книги, хочется использовать приведенный выше принцип интернета — общая оценка: + 5 — супер. Этот супер не по форме, а по смыслу заслуживают все книги серии «Мемуары профессора». К ним можно отнести также захватывающее издание «Афганистан, прости», которое вышло в 1992 году в Москве и Одессе.

Во время написания этих строк пошел 50-й год работы профессора в политехническом и 38-й год пребывания его в должности заведующего кафедрой. Мне, автору этой рецензии, в былые годы на должностях и декана, и заведующего кафедрой пришлось наблюдать за руководящей, научной и педагогической деятельностью Григория Ивановича. По результатам его работы пытаюсь найти профессора-гуманитария в политехническом и других вузах Одессы, с кем можно сравнить моего коллегу, и не нахожу. Удивляешься и другому: ни разу он не был представлен к государственной награде. Снова пытаюсь сравнить его со многими награжденными. Грустно. — А почему? — напрашивается

вопрос. Ответ в книгах профессора: несравненная результативность, принципиальность, справедливость, честь и достоинство. В рецензируемой книге даже есть глава «Честь сильнее смерти». Это он о себе. И я вслед за ним повторяю то же. О нем, конечно.

Илья ЕРИМИЧОЙ,
профессор
Вечерняя Одесса. — 2019. —
19 ноября. — № 131 (10831)

«І знову минуле кличе...»

«Три роки з 82». Це назва вже сьомої книжки «Мемуарів професора», доктора історичних наук, завідувача кафедри історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету, заслуженого працівника освіти і Почесного краєзнавця України Григорія Гончарука. Презентація новодруку нещодавно відбулася в офісі Одеської обласної організації НСЖУ. Привітати автора з виходом у світ чергового тому спогадів прийшли друзі, колеги, студенти, журналісти, поціновувачі його дослідницького таланту.

«І знову минуле кличе». Ці слова, взяті з передмови (точніше — із «Замість передмови») до видання й винесені в заголовок цих нотаток, для Григорія Івановича Гончарука — як спонука до дії. Ось як він сам це обґрунтовує:

«Інколи питаєш себе: «Дідусю, чи не досить писати?» Уже написано понад тридцять книг. З них шість, а якщо віднести сюди і книгу «Афганістан, прости», то і сім, мемуарного спрямування. Якщо таке питання виникає у кінці робочого дня, коли

сили витрачені на дрібні кафедральні й побутові речі, воно, питання, здається доречним. Тоді з'являється зрадлива відповідь: «Справді, досить». А на ранок, коли організм відпочив, поповнив свої фізичні й духовні запасники енергією, виникає інша докірлива думка: «Час плине. Ти витрачаєш золотий час на дрібниці, а минуле чекає на тебе за письмовим столом, благає розповісти людям про пережите. Кожне життя — це скарб. Шкода, що не кожна людина про нього з якихось причин може розповісти. Прийде час й електронна лихоманка, при всіх її заслугах, вщухне, і люди знову візьмуть у руки книги. Серед них твоїх має бути більше. Якщо Бог дозволяє, душа просить, розкажи більше про себе. Це потрібно й історії вищої школи України. Це потрібно молоді, іншим читачам. Тобі є про що писати. Пиши. Це покликання. А покликання — веління Господнє».

Як справедливо не раз зауважували рецензенти, мемуари професора Григорія Гончарука відрізняються від творів цього жанру інших авторів (а їх нині видається чимало) передусім тим, що він як історик кожному подію, кожен факт підтверджує документами, свідченнями учасників, очевидців події чи факту. І «Три роки з 82» — не виняток.

У цій книжці, як і в попередніх, автор розповідає про своє буремне життя, перипетії, що спіткали його на шляху, як виходив з тієї чи іншої ситуації,

у чому знаходив розраду... І перш за все наголошує на загальнолюдських проблемах вибору між добром і злом.

Нагадаємо коротко про автора. Народився Григорій Іванович 9 серпня 1937 року в с. Новогеоргіївка Ананьївського району Одеської області. Після закінчення середньої школи навчався у Васильківському військовому авіаційно-технічному училищі. Служив у Качинському вищому військовому авіаційному училищі, має звання капітана. У 1967-у з відзнакою закінчив історичний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова, де і залишився працювати спочатку асистентом, потім — старшим викладачем. Із 1970 року — в Одеському політехнічному інституті: старший викладач, доцент, з 1982-го — завідувач кафедри. У 1984-у захистив докторську дисертацію. Упродовж 1987—1988 років працював радником ректора Кабульського університету (Афганістан).

Григорій Іванович — працююча та енергійна людина. Спектр його діяльності надзвичайно широкий. Він — головний редактор збірки «Інтелігенція і влада», що двічі на рік видається кафедрою історії та етнографії України ОНПУ та індексується зарубіжними наукометричними базами. Організатор більше 20 всеукраїнських наукових конференцій, у тому числі «Народний рух України: місце в історії та політиці», «Інтелігенція

і влада», «Кочубеїв — Хаджибей — Одеса». Автор 34 монографій.

Своєю енергійністю, дослідницьким хистом професор спонукає і підлеглих не відставати. Відтак за науковою роботою очолювана ним кафедра посідає солідне місце серед гуманітарних кафедр, попри те, що загальне навантаження, на жаль, з року в рік зменшується. Як не прикро визнавати, таке ставлення до гуманітарних наук спостерігається скрізь. У деяких навчальних закладах вищої освіти, принаймні в Одесі, з цього року взагалі прибрали викладання історії України. І це в період, коли йде війна, коли вкрай важливо піднімати дух патріотизму.

Та, незважаючи на складнощі-проблеми, кафедра, якою керує Г. І. Гончарук понад 35 років, продовжує активно працювати. Скажімо, цьогоріч отримала ліцензію на підготовку магістрів-істориків за спеціалізацією «Регіональні історії України». Зараз ведеться робота над ще однією — «Історія національних спільнот Півдня і Південного Заходу України».

Мемуари професора нікого не залишать байдужим. Основне у них — філософія людського існування, «екзистенція інтелектуала» на межі між досягнутим і задуманим, реальністю та ідеалом. Георгій Іванович намагається дослідити, як саме відбувається вплив особистості на оточуючих і на-

впаки. Де межа добра і зла, межа доцільності та необхідності, реальності документального підтвердження та фантазій супротивників.

Часто у спогадах фігурують і друзі автора, присутність яких на презентації засвідчила підтримку його мемуаристики. Це, зокрема, экс-директор Державного архіву Одеської області Іван Ніточко; головний редактор газети «Прес-Кур'єр» Йосип Бурчо; заступник головного редактора газети «Одеські вісті» Віктор Мамонтов; відомі поети Олекса Різників, Станіслав Стриженюк та Анатолій Глушак; кандидат економічних наук, голова громадської ради при Одеській облдержадміністрації Володимир Максимович. На презентацію завітали й історики з Польщі – професори Познанського університету ім. Адама Міцкевича Агнешка Савіч, Петро Окулевич та Станіслав Янков'як, зацікавлені у налагодженні наукових зв'язків з Україною, зокрема й з Одесою.

З-поміж іншого вони зазначили, що після вступу Польщі до Європейського Союзу у їхній країні, на превеликий жаль, майже відсутня східна політика.

У мемуарах Григорія Гончарука фігурують друзі і вороги, соратники й опоненти. Описуючи ту чи іншу подію, учасником якої був, автор часто вдається до сократівського сарказму та логіки Аристотеля, що підводить читача до необхідності власного вибору тієї чи іншої позиції.

Вісім десятків прожитих літ. І звідано, і бачено багато: льотна кар'єра, бойові дії в Афганістані, розпад Радянської імперії, становлення Народного руху України, відновлення державності й розбудова нової України... І нині, у свої 82 роки, професор продовжує невтомно працювати заради кращого майбутнього нашої країни, виховувати інтелектуальну еліту суспільства, розв'язувати непрості питання сучасної вищої школи. Тож бажаємо йому подальших успіхів у цій царині!

**Олег МЕЛЬНИК,
Алла ФЕДОРОВА,
Інна ЯКИМЕНКО.**

Чорноморські новини. — 2019. —
5 грудня. — № 93 (22112)

Професор пише мемуари

У трактуванні нашого знаменитого земляка Сергія Ожегова, мемуари — ні що інше, як записки про минулі події, зроблені сучасником або учасником цих подій.

І зовсім не випадково мемуаристами, як правило, стають люди, що пройшли довгий, наповнений знаковими подіями життєвий шлях, яким є чим поділитися з широким колом читачів. До їх числа по праву можна віднести і Григорія Івановича Гончарука, доктора історичних наук, професора, який ось уже сорок дев'ять років пропрацював в Одеському національному політехнічному університеті. Тридцять сім років він керує кафедрою історії та етнографії України. Автор понад тридцяти монографій. Особисто підготував близько тридцяти кандидатів наук, деякі з них стали докторами наук. Був радником ректора Кабульського університету (Афганістан). Удостоєний ряду почесних звань, зокрема, заслуженого працівника освіти України. У нинішньому році його ім'я занесено в книгу «Золотий фонд нації». З-під пера Григорія Івановича

вийшло понад тридцять різножанрових книг, в тому числі і сім мемуарного жанру, серед яких особливо місце посідає «Афганістан, прости».

Нещодавно в офісі Одеської регіональної організації Національної спілки журналістів України відбулася презентація нової книги Г. І. Гончарука з серії «Мемуари професора» під назвою «Три роки з 82». Представляючи присутнім в офісі вченим, письменникам, журналістам, політикам і громадським діячам свою працю, автор сказав, що його до створення книги спонукали хороші відгуки про попередні мемуари, і особливо про видання «Історія України кличе на лінію вогню». Рецензенти віднесли його до науково-популярних і документально-емоційних. І підтвердженням цьому можна вважати саму назву глав: «Керівництво боїться історії України», «Гібридна війна проти кафедри», «Фізична ізоляція кафедри», «Книго, врятуй кафедру», «Книга, ти безсила перед українофобією», «Інші книги! В атаку!».

І знову у виданні «Спогадів професора», яке читається з цікавістю і викликає роздуми про стан справ в нашій вищій школі і особливо про їх морально-етичні складові, пульсує напруга боротьби новаторства з ретроградством, розуму з амбітністю. Читач проходить слідом за автором через зіткнення різних поглядів та інтересів, пов'язаних з функціонуванням в політехнічному вузі кафедри історії

та етнографії України. Напруга протистояння її колективу з керівниками — українофобами, відображена в попередніх мемуарах, відчувається і на сторінках нової книги. Достатньо прочитати представлені в ній відгуки про професора Гончарука, які свого часу з'явилися на його сайті і на сайті ОНПУ в «СтудЗона». З 389 відгуків про завідувача кафедри позитивних виявилось 205, а негативних — 184. Він став найбільш обговорюваним з викладачів. А загальна оцінка по обговорюваним параметрам: активність, організованість, викладення матеріалу, вимогливість, об'єктивність, відчуття гумору, чарівність, — була одностайною: +5 — супер. Цей показник певною мірою підтверджує авторитетність мемуариста, як особистості неординарної, націленої на відстоювання справедливості при вирішенні різного роду проблем.

Про те, як доводилося вести це відстоювання і в якій атмосфері, переконливо розказано в розділі «Честь сильніша за смерть», яка завершується словами про кафедру: «Колектив дружній, завзятий, працьовитий, морально-психологічно стійкий. За результатами наукової роботи один з кращих в політехнічному університеті, не кажучи про гуманітарний факультет».

На одному диханні читається розділ книги, в якому автор розповідає про сім'ю, про земляків з села Новогеоргіївка Ананьївського району, де про-

йшло його босоного дитинство, про минуле і сьогодення міста Ананьєва.

На презентації Григорій Іванович сказав, що в його творчих планах написання чергової книги мемуарів. Він вважає, що її поява затребувана не тільки особистими мотивами, а й необхідністю правдивого відображення реального життя вищої школи України.

Віктор МАМОНТОВ
Одеські вісті. — 2019. —
14 грудня. — № 97 (5220)

Що відстоює професор Гончарук

Наприкінці минулого вже 2019 року в офісі Одеської регіональної організації НСЖУ відбулася презентація чергової книжки Григорія Гончарука «Три роки з 82». Це вже сьоме видання автора з серії «Мемуари професора».

Окремо представляти Григорія Івановича Гончарука читачам «Прес-кур'єра» потреби немає, бо не раз ми розповідали про його активну наукову, громадсько-політичну і культурологічну діяльність, друкували рецензії на його книжки. Лише кілька слів: за своє життя Григорій Іванович встиг відслужити в армії, закінчити істфак Одеського держуніверситету ім. І. І. Мечникова, захистити кандидатську і докторську дисертації; у 1980 році створив, а в 1982 році очолив кафедру історії та етнографії України в Одеському національному політехнічному університеті, має звання Заслуженого працівника освіти і Почесного краєзнавця України; він автор 34 монографій, організатор більше 20 всеукраїнських наукових конференцій, головний редактор збірки «Інтелігенція і влада», що видається

кафедрою двічі на рік, підготував три десятки кандидатів наук, частина з яких стала докторами.

До сказаного хочеться лише додати, що нині йде 50-й рік роботи професора Гончарука в Одеському національному політехнічному університеті і 38-й рік його перебування на посаді завідувача кафедри.

У своїй новій книжці Григорій Гончарук продовжує осмислення подій свого активного життя, розповідає про те, хто, чому і як прагне применшити роль вивчення історії України у національному відродженні Української держави, звідки береться і на чому тримається українофобство і як йому протистояти. І все це не теоретичні роздуми науковця, що абстрагувався від дійсності, а конкретні історії з особистого життя.

Втім, розповідає професор Гончарук не лише про своїх опонентів і ворогів, а й про колег, соратників, однодумців і друзів. А їх у Григорія Івановича — не злічити! Тому щоразу презентації його нових видань збирають велику аудиторію. Ось і цього разу на представлення прийшли, зокрема, колишній директор Державного архіву Одеської області Іван Ніточко, відомі поети Олекса Різників, Станіслав Стриженюк та Анатолій Глушак, доктор економічних наук, професор Олександр Птащенко, кандидат економічних наук, голова громадської ради при Одеській облдержадміністрації Володимир Максимович, экс-мер Одеси Руслан Боделан. На

презентацію завітали й історики з Польщі — професори Познанського університету ім. Адама Міцкевича Агнешка Савіч, Петро Окулевич та Станіслав Янков'як.

Виступаючі висловили підтримку автору у його активній діяльності по розбудові нової України і відзначили, що мемуаристика професора Григорія Гончарука засвідчує його принципову позицію у відстоюванні державницьких підходів щодо завдань вищої школи у сучасних умовах і протистоянні «гібридній агресії» з боку північного сусіда.

Йосип БУРЧО.

Прес-кур'єр. — 2020. —
3 січня. — № 1 (1355)

На кожного президента знайдеться свій історик

На шляху будь-якого історика завжди є віхи, пов'язані з вузловими моментами його життя, науково-дослідницької праці. Інколи це збігається з історичними подіями, які творилися саме в цей час і до яких він був причетний.

Завідувач кафедри історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету, доктор історичних наук, професор Г. І. Гончарук й колектив очолюваної ним кафедри безпосередньо причетні до творення української незалежної держави з 1991 року.

Запорукою постання і дотеперішньої плідної діяльності кафедри історії та етнографії України ОНПУ була і залишається патріотична позиція її науковців. Саме ця кафедра, ґрунтуючись на допомозі професора історичного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова А. Д. Бачинського і національно-патріотичної спільноти Києва, звідки надійшли перші підручники з означеної теми Ореста Субтельного, розпо-

чала підготовку до читання курсу історії України у вищих навчальних закладах нашого краю.

Зі здобуттям незалежності України результативність роботи колективу кафедри істотно підвищилася. Навіть попри значне скорочення чисельності викладачів (зараз на кафедрі лише п'ять ставок), тут провадиться потужна дослідницька робота. Серед провідних проблем — діяльність національно-патріотичної спільноти і державотворчі процеси, що відбувалися й відбуваються в нашій країні. Свідченням такої напруженої науково-дослідницької праці є підготовка понад 40 монографій, у тому числі двох колективних, авторами яких були вчені багатьох вищих навчальних закладів, проведення 19 всеукраїнських і двох всеафганських наукових конференцій. Ініціатор цих заходів, голова оргкомітетів, керівник редколегії збірників матеріалів — завідувач кафедри, професор Григорій Гончарук. Колектив кафедри видає фаховий збірник «Інтелігенція і влада» серії «Історія», який індексується низкою міжнародних наукометричних баз (вишли друком 42 номери).

Основна дослідницька концепція кафедри — «Інтелігенція і влада», їх стосунки і вплив на державотворчі процеси в Україні — продовжує втілюватися у нових розвідках науковців, зокрема й молодих. За розробку серйозних тем сміливо беруться аспіранти. Скажімо, зараз готуються

кандидатські дисертації «Кредо «Україна – не Росія» в діяльності Леоніда Кучми» і «Драматизм, приреченість та історична перспективність починань Президента України Віктора Ющенка». На підході їй докторська – «Державотворча діяльність першого Президента України Леоніда Кравчука».

А приклад, як і завжди, подає наш завідувач Григорій Іванович Гончарук. Нещодавно побачила світ уже восьма його монографія із циклу «Мемуари професора», започаткованого ним у 2015 році, – «Президенти України і колектив кафедри». Як і попередні із цієї серії, книжка написана на межі мемуаристики і наукового дослідження, де життя і діяльність ученого тісно переплетені з історією становлення нашої держави.

Монографія має 216 сторінок і складається з дев'яти частин: «Передмова», «Леонід Кравчук – наймудріший з комуністів і серед рухівців», «Шлю свої вибачення першому Президенту України», «Від Леоніда Кравчука до Майдану», «Леонід Кучма: Україна – не Росія», «Президент Віктор Ющенко: до сліз українець», «Петро Порошенко: невикористаний шанс України», «Колектив кафедри» і «Післямова. Вчімося шанувати своїх президентів».

У передмові до видання професор Г. І. Гончарук зауважує:

«Мемуарний стиль обрано не випадково, на відміну від суто дослідницького, він дозволяє втручатися в сферу емоцій та оживляти наукові сюжети...

Перші мої книги названої серії наштовхнули мене на думку, що суспільство вступає в епоху мемуарного жанру. Він для нас дуже актуальний. Більшовики жахались історичних згадок. На те були серйозні об'єктивні причини. А саме: про монархічно-капіталістичну імперію згадувати незручно. Немає морально-політичного обличчя. Вона знищена їх руками, соціальні пануючі, в тому числі заможні, найефективніші у виробництві класи ліквідовані. Своє жахливе репресивне минуле не підлягало не те що друкованим згадкам, навіть говорити-думати було небезпечно.

Новітня незалежна Україна відкрила шлюзи минулому. І воно ринуло творчим потоком у суспільство...».

Завданням цієї книги автор ставить пошук точок дотику видатних і звичайних громадян, напрямків взаємовпливу, можливостей позитиву від вивчення їх діяльності, спілкування — усного, письмового.

Підтримка у критичні для кафедри часи (втім, ті часи були критичними і для всієї України) з боку урядовців впливала як на напрямки наукових досліджень, так і на основні науково-куль-

турні процеси, що відбувалися в межах української патріотичної «тусовки» Одеси. Можна сказати, що й ця монографія є черговим проявом української Одеси, підкреслюючи важливу роль проукраїнської інтелігенції міста в розвитку Української держави та її захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Як уже мовилося, досліджуючи сучасну історію незалежної України, науковці кафедри не обійшли увагою президентів Леоніда Кравчука, Леоніда Кучму, Віктора Ющенка, Петра Порошенка, діяльність яких стала об'єктом статей, монографічних і дисертаційних досліджень. Зі свого боку, очільники держави сприяли проведенню низки всеукраїнських наукових конференцій, які ініціювала й проводила кафедра історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету. Про все це і розповідає нове видання Григорія Гончарука.

А ще у ньому автор викладає й обґрунтовує думку: одночасно з критикою громадянам слід навчитися шанувати своїх президентів, виявляти повагу до тих, кого більшість співвітчизників обрала на найвищу в державі посаду. Григорій Іванович зазначає, що він відкритий і готовий до критики, навіть найгострішої, оскільки, за його словами, «саме зауваження сприяють удосконаленню людини. Похвала гасить намагання

робити краще, заспокоює, позбавляє стимулу до руху».

Бажаємо шановному професорові міцного здоров'я і подальших наукових надбань!

Олег МЕЛЬНИК,

доцент кафедри історії
та етнографії України ОНПУ,

Алла ФЕДОРОВА.

Чорноморські новини. — 2020. —

2 липня. — № 51 (22169)

З пошаною до президентів України

Активно вивчаючи історію незалежності нашої Батьківщини, колектив кафедри історії та етнології України Одеського національного політехнічного університету в своїх дослідженнях не оминув увагою президентів України Леоніда Кравчука, Леоніда Кучму, Віктора Ющенка, Петра Порошенка. Зокрема, діяльність очільників держави стала об'єктом монографічних і дисертаційних досліджень науковців кафедри. Зі свого боку президенти усіяко сприяли проведенню низки всеукраїнських наукових конференцій, ініційованих колективом кафедри. У підсумку, багаторічний досвід співпраці та значний науковий інтерес до політичних діячів дозволили акумулювати значну кількість матеріалів, представлених у новому науково-популярному виданні «Президенти України і колектив кафедри» (Одеса: 2020 р. Оригінал-макет виготовлено в редакційно-видавничій фірмі «Прес-кур'єр». Головний редактор – заслужений журналіст України, редактор газети «Прес-кур'єр»

Бурчо Йосип Олександрович. Віддруковано у друкарні «Астропринт»).

Автором книги є знаний дослідник історії та діяльності політичних і громадських організацій, проблем взаємовідносин інтелігенції і влади, перу котрого належить ряд монографій, в тому числі присвячених Народному Рухові України та його розбудовникам — доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету Григорій Іванович Гончарук. Будучи частиною тематичної серії «Мемуари професора», книга створена передусім на основі особистих спогадів автора. Видання також доповнене документами, листуванням, світлинами з приватного архіву Григорія Гончарука.

Умови підготовки мемуарів автор описує як вкрай важкі, в тому числі згадує розтрощення та знищення потужної кафедри історії та етнографії України, що знаходилася в головному корпусі університету, її переведення в антисанітарне приміщення, скорочення кадрів. Крім того, Григорій Гончарук констатує відсутність фінансування у сфері наукових досліджень, у зв'язку з чим дана книга, як і всі попередні видання автора, надрукована за рахунок його власних пенсійних заощаджень.

Автор обрав мемуарний стиль, а не дослідницький, «не випадково». Останній, за словами Григо-

рія Гончарука, «більш обмежений у плані втручання в сферу емоцій і можливістю оживляти наукові сюжети».

Завдання нарису «Президенти України і колектив кафедри» сформульоване автором «не як пошук відмінностей видатних і пересічних громадян, а навпаки — точок дотику, напрямків взаємовпливу, можливостей позитиву від вивчення їх діяльності, спілкування — і усного, і письмового».

Книга містить: передмову; розділи: «Леонід Кравчук — наймудріший з комуністів і серед рухівців», «Леонід Кучма: Україна — не Росія», «Президент Віктор Ющенко: до сліз українець», «Петро Порошенко: невикористаний шанс України»; главу «Колектив кафедри»; післямову та список використаної літератури. Кожен розділ в свою чергу складається з біографічної довідки відповідної персоналії, історії взаємозв'язків колективу кафедри з даним президентом України, ілюстративних додатків.

Відзначимо, що розділи «Леонід Кучма: Україна — не Росія», «Президент Віктор Ющенко: до сліз українець» доповнені науковими статтями аспірантів Григорія Гончарука — Максима Вітряка, який завершує роботу над дисертацією «Кредо «Україна — не Росія» в діяльності Президента Леоніда Кучми» та Василя Реутського, який розпочав роботу над дисертаційним дослідженням «Драма-

тизм, приреченість та історична перспективність починань Президента України Віктора Ющенка». Подібна практика включення до видань частин доробку власних вихованців є, на нашу думку, позитивним моментом, покликаним підкреслити спадкоємність наукових досліджень, що провадяться колективом кафедри.

Висновки до книги, викладенні у післямові «Вчімося шанувати своїх президентів», носять морально-настановчий характер. Так, автор закликає патріотично налаштованих українців «піднятися вище дріб'язкових, особистих почуттєвих образ на владу в ім'я головного — незалежності України. Не ставити долю Батьківщини на одну дошку зі швидко талими негативними персональними емоціями». Також Григорій Гончарук наводить характерні аргументи українофілів та українофобів на користь та проти названих в книзі президентів України. А на традиційний особистий закид антипатріотів щодо незручностей, які йому та колективу кафедри принесли принаймні троє з чотирьох описаних постатей, впевнено і коротко відповідає: «Чого варті мої дрібні незручності, пов'язані з іменами президентів України, з їх внеском в незалежність моєї Батьківщини».

Загалом чотири тематичні частини видання «Президенти України і колектив кафедри» є, на нашу думку, окремими самостійними досліджен-

нями Григорія Гончарука. Об'єднання їх в одній книзі дозволило досягти головної запланованої автором мети – комплексно проаналізувати періоди, етапи та аспекти взаємодії державних лідерів та вчених-україністів Одеського національного політехнічного університету, оцінити рівень кооперації, сучасний стан взаємовпливу, спрогнозувати вектори майбутньої співпраці. Вважаємо, що такий погляд Григорія Гончарука на проблему заслуговує схвалення не лише за сміливість та новизну, але і за глибокий, ґрунтовний та змістовний дослідницький патріотизм автора.

Видання буде цікавим як для фахових науковців, так і для читачів, котрі цікавляться сучасною історією України, краєзнавством, історією вищих навчальних закладів тощо.

Ксенія СОРОКІНА.

Прес-кур'єр. – 2020. –
6 серпня. – № 32 (1386)

Р. С. Зацікавлені можуть ознайомитися з книгою в електронному репозитарії Науково-технічної бібліотеки ОНПУ за адресою: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/10966>

Размышления о прошлом с пользой для современности

Достаточно увидеть название новой книги Руслана Боделана «Кто мы? Размышления о современности»¹, чтобы у каждого возник естественный вопрос: «А кто я?», а уже потом — «Кто мы?». В этом, пожалуй, первостепенное значение издания. Ведь заставить читателя задуматься — очевидная мечта, цель любого автора. И мне пришлось ответить самому себе на этот вопрос. Мгновенно.

Я — биологический и социальный продукт множества поколений восточных славян, которые во второй половине первого тысячелетия сосредоточились на просторах от Черного до Белого морей и от Карпат до Волги. Именно их племена заселили большую часть территории северной Украины.

А уже в восьмом столетии они объединились в несколько союзов. Историческим центром их стало Среднее Поднестровье. Именно здесь жили по-

---

¹ Боделан Р. Б. Кто мы? : Размышления о современности / Руслан Боделан. — Одесса : Пресс-куррьер, 2020. 188 с. : ил.

ляне. Тут появились города Чернигов, Переяслав, Киев. Соседями, близкими и не очень, полян были древляне, дулибы, тиверцы, уличи, белые хорваты. А северную группу составили кривлечи, половчане, словены новгородские и другие. Они все вместе создали мощную раннефеодальную державу Русь. Это название при царе Петре I присвоили Московии, а чтобы прикрыть воровство, для историков (русских) придумали Киевскую Русь. Когда под ударами татаро-монгольского нашествия наша Русь пала, начались тяжелые колониальные столетия: в том числе польское, литовское, турецкое, московское. Однако стремления к демократизму, свободе в ранней державе постоянно проявлялись на протяжении столетий в многочисленных восстаниях, крупнейшей в Европе национально-освободительной войне, в вооруженной борьбе против германского фашизма и коммунистического тоталитаризма.

Спрашиваю студентов: «Назовите коренной европейский народ, который более других столетиями подвергался трагическим издевательствам империй, чем украинский». После непродолжительной дискуссии твердый, единогласный ответ: «Украинский». Кто может сосчитать, сколько у каждого украинца наследственных генетических, психологических, моральных, а особенно — исторических травм сегодня. Ведь народная мудрость

гласит: «Ничего не исчезает бесследно». На историческом мировоззрении, на нашем менталитете, хотим мы того или не хотим, присутствует в различных проявлениях, рассуждениях тяжелейшее прошлое нашего народа. В соответствии с физическим состоянием, воспитанием, опытом, мудростью жизни у каждого это прошлое проступает по-разному. У одних — в самоотверженной борьбе за осуществление исторических чаяний своего народа — независимости, стремлению к собственной полноценности, гражданской зрелости; у других — в покорности судьбе, прислужничестве, малодушной неполноценности, предательстве интересов своего народа.

И спровоцировала эти мысли и душевное состояние книга Руслана Боделана «Кто мы?». Она насчитывает 24 главы и обращение к читателю. Ясно, что дать оценки каждому очерку или главе в рецензии физически невозможно. Назову несколько сюжетов.

Четыре первых главы «Как мы развиваемся», «Умирание морской отрасли», «Одесский припортовый завод», «Гайка и иголка» — грусть, скорбь о советской экономике. Надежной, плановой. Автор убедительно рассказывает о её преимуществах. Они были. Но было и другое: холодильник быстрее купишь через профком, а на автомобиль «Запорожец» многие по 20 лет стояли в очереди,

так и не дождались. Хочет того автор или нет, на обнажение разрушительной проблемы вопроса он сам и отвечает главой «Максимович Владимир Ярославович». Если убрать из рассказа предпринимателя сугубо субъективные трудности, порожденные произволом чиновников, рейдерами, прочими кровососами, то открывается простор для инициативы, бизнеса, производства, рыночной экономики. Вопрос в том, как ликвидировать бандитизм, чтобы защитить предпринимателей. Это проблема гражданского общества, которое у нас только формируется. Ведь большинство видов воровства, коррупции, мошенничества совершают люди из нашего, советского прошлого, бывшие партийцы, комсомольцы. Дошли до того, что деловым гражданам надо платить чиновникам за соблюдение ими законов. Но ведь это же проблемы не объективные, решаемые. Снять оковы с рыночной экономики. Дать свободу и законом защитить ее величество конкуренцию — источник прогресса, и мы станем европейцами.

Однако есть в книге Руслана Борисовича страницы, их большинство, которые за пределами дискуссий. Они о добрых делах земляков, их прекрасных душевных порывах, о благородных человеческих отношениях. Тут и трогательный диалог с бывшим токарем разрушенного станкостроительного завода, членом партии с гражданским мышлением и

непростой семейной жизнью Фадеечем. Тут и беседа с доктором наук, профессором — торговцем с «Поля чудес», рынка на седьмом километре, доля которого навела автора книги на глубокие размышления о драматическом, хищническом формировании рыночных отношений в этой отрасли и далеко идущие прогнозы о судьбе образования, науки в стране. Тут и рассказ об Игоре Иосифовиче Резнике, бывшем народном депутате, экс-председателе Жовтневого райисполкома, который самокритично ставит вопрос: «Ты жил в суете, стремился к земным благам, натворил Бог знает чего, а смысл своего прихода ты хоть понял?». Именно книги Игоря Резника спровоцировали мысли Руслана Боделана о проблемах деятельности властей в стране и в городе, о накоплении бытовых, социальных задач в обществе. А в главе «Разговор с бабой Соней», которая на «Привоze» торгует рачками, находим бесхитростную озабоченность простых людей необходимостью улучшения межнациональных отношений.

Очень трогательный был разговор у автора книги в Уранополисе, что на севере Греции. В беседе с земляком, доктором наук, который в один день получил известие о том, что его один сын погиб на Донбассе в бою с сепаратистами, а другой — в бою с другой стороны. Каждый понимает весь трагизм событий на востоке Украины: «Он замолчал.

В чашку кофе капнула его слеза. Но он не засмутился. Протянул мне руку и со словами «Береги себя» ушел».

В очерке «Мама для меня — все!» автор справедливо негодует по поводу утерянных достижений виноградарства. В начале 60-х годов прошлого века площадь виноградников сравнивалась с молдавскими. «Одессовхозвинтрест» объединял 26 винсовхозов и 13 винодельческих заводов, производил столько же продукции, сколько и крымские объединения. И искренне радуется автор успехам отдельных патриотов виноградарства и виноделия в области, которые ценой огромных усилий возрождают утерянные позиции в этой отрасли.

Интересны примеры, приведенные в книге, и размышления самого Руслана Борисовича о системе образования, критика её реформ и боль из-за неспособности власти и общества удержать способную молодежь, стремящуюся в Европу.

Еще много актуального, острого, необходимого, полезного читатель найдет в книге. Обо всем в рецензии рассказать физически невозможно. Мне, ценителю его книг, хочется вспомнить формулу, примененную мной к Руслану Боделану еще в конце прошлого столетия. То была жесточайшая борьба за Одессу, когда «демократическая пресса» начала новый тур шельмования претендента на пост главы города Руслана Боделана. В своей ста-

тьє «Талант — завжди талант», опублікованної под псевдонимом Іван Тихий в газеті «Одеські вісті» 7 авгу́ста 1998 года, мне довелось писати: «Мораль моєї статті така: вгамуйтеся, шановні «демократи», розв’яуйте свої корисливі проблеми самі, без апеляції до громадської думки, не вводьте в оману одеситів. Вони ж бо добре знають, що Руслан Боделан, використовуючи свої неабиякі якості господарника і керівника, ділові зв’язки як всередині України, так і за її межами, свій рідкісний талант організатора, законника і взагалі порядної людини, зуміє забезпечити нашому місту благополуччя і краще завтра. Його не критикувати потрібно, а згуртуватися навколо нього і разом взятися за відродження промисловості, соціального забезпечення, за розвиток культури, освіти, спорту, наведення порядку. Кращого шляху нам не дано».

А сейчас с удовлетворением дополню эту формулу: «У него не только руководящий талант, но еще и писательский». В его содержательных книгах слилось многое: опыт комсомольской работы; многолетний опыт партийной деятельности — от первого секретаря Центрального райкома партии Одессы до первого секретаря Одесского обкома партии; опыт государственной работы: председатель Одесского облсовета и облисполкома, народный депутат, председатель облгосадминистрации,

дважды избирался Одесским городским головой. Читатель может возразить, мол, таких деятелей немало. Но прошу найти среди них таких, кто собственноручно писал или пишет такие талантливые книги. В них все: и знание дела, и ум, усиленный мудростью многолетней работы с людьми, способность самоанализа и легкий, интересный, захватывающий, образный стиль изложения сделанного, увиденного, услышанного, прочитанного, рассудительные советы молодежи и диалог со старшим поколением.

Однако, на мой взгляд, не подлежит дискуссии, что люди, прежде всего, старшего поколения, являются носителями родимых пятен, отметин социализма, коммунизма, советизма. Тут следует спросить автора книги, который неравнодушен к украинским националистам: «Кто, кроме них, националистов, самоотверженно борется против русского мира — овечьей шкуры звериного великодержавного шовинизма, ведущего гибридную войну против нашего народа, которого недавно они называли братским?» Национализм — порождение шовинизма. У него, национализма, благородная, святая цель: «освобождение своего народа от посягательств на свободу, демократию, стремление к цивилизованному обществу».

Однако дискуссионные моменты не могут существенно повлиять на содержание книги, которую

читатель — и стар и млад — прочитает с большой пользой и для ума, и для души. С нетерпением жду следующую книгу Руслана Боделана.

Григорий ГОНЧАРУК,
доктор исторических наук,
профессор
Прес-кур'єр. — 2021. —
1 квітня. — № 13 (1420)

Григорій Іванович Гончарук — гордість Ананьївщини, гордість України!

На Ананьївщині народилося багато відомих особистостей, які дійсно можуть бути прикрасою будь-якого суспільства. Є навіть цілі села, які дали Україні професорів, докторів наук, генералів, видатних спортсменів, науковців...

Серед таких — село Новогеоргіївка, де народився та провів свої юнацькі роки Григорій Іванович Гончарук, завідувач кафедри історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету, доктор історичних наук, професор у галузі історії і сучасної діяльності політичних і громадських організацій, проблем взаємовідносин інтелігенції і влади. Григорій Іванович народився 9 серпня 1937 року в селі Новогеоргіївка Ананьївського району Одеської області.

Після закінчення середньої школи навчався у Васильківському військовому авіаційно-технічному училищі, служив офіцером Військово-повітряних сил Радянської Армії, мав військове звання капітана.

У 1967 році закінчив з відзнакою історичний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова, де працював асистентом та старшим викладачем.

З 1970 року він працює в Одеському національному політехнічному університеті, послідовно обіймаючи посади старшого викладача, доцента, а з 1982 року — завідувача кафедри історії та етнографії України.

В 1970 році Гончарук захистив кандидатську, а в 1983 — докторську дисертації. В 1985 році йому присвоєно вчене звання професора, а у 1987–1988 навчальних роках працював радником ректора Кабульського університету (Афганістан).

Під керівництвом Г. І. Гончарука кафедра успішно перебудувалась з викладання та дослідження історії КПРС на історію України, на базі якої було створено ще дві кафедри: політології та соціології. Сьогодні колектив кафедри забезпечує викладання навчальних дисциплін: історії України, всесвітньої історії, етнографії, університетської освіти, історії соціальної роботи, історії інженерної діяльності, етнопсихології, соціальної демографії. Відомий вчений у галузі історії і сучасної діяльності політичних і громадських угруповань, взаємовідносин інтелігенції і влади.

Він — ініціатор і голова оргкомітетів 14 всеукраїнських і двох всеафганських наукових кон-

ференцій, з яких сім конференцій з проблем «Народний Рух України: місце в історії та політиці», п'ять — «Інтелігенція і влада» та всеукраїнські науково-методичні з проблем викладання історії України в технічному вузі. На кафедрі працює аспірантура і докторантура. Під керівництвом Г. І. Гончарука підготовлено 22 кандидати та три доктори історичних наук. Його два сини також відомі в Одесі науковці: Тарас — доктор історичних наук, Анатолій — доктор економічних наук.

Григорій Іванович Гончарук неодноразово був нагороджений самими різноманітними нагородами та відзнаками: «Відмінник освіти України», «Заслужений працівник освіти України», «Почесний краєзнавець України», вищою відзнакою Народного Руху України «За заслуги перед українським народом» II ступеня, медалями: «Маршала Жукова», «10 років Саурської революції» Президента Афганістану, «Слава», «За доблесну працю», «За мужність» Демократичної організації молоді Афганістану, почесним знаком «Об'єднання вищих офіцерів м. Одеси» та відзнакою історичного факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

Він написав велику кількість книжок, які цікаво читати та які яскраво показують час, в якому ми живемо, історію рідного краю.

Гордістю Одеської області є й його сини — професори, кандидати наук, люди, які відомі далеко за межами України.

В той час, при всіх заслугах перед Україною, Григорій Іванович Гончарук завжди залишається простою, мудрою та доброю людиною. Як і більшість тих, хто народився в славному селі на Ананьївщині — Новогеоргіївці.

Володимир СЄДОВ

Вісті Ананьївщини. — 2021. —
4 серпня. — № 61

Кредо професора Гончарука

На останньому книжковому форумі «Українська книга на Одещині», який відбувся у травні цього року, було презентовано дві книги відомого історика, науковця і громадського діяча Григорія Івановича Гончарука із його унікальної серії «Мемуари професора» — «Президенти України і колектив кафедри» та «Їм не подам руки». Вони не довго пролежали на столі, читачі одразу звернули на них увагу і швидко придбали нові твори відомого автора.

У рік 30-річчя Незалежності України всі книги професора Гончарука, наукові збірники «Інтелігенція і влада», упорядником і редактором яких майже 20 років є Григорій Іванович, набувають особливої ваги. Адже вони мають значний вплив на формування українського суспільства, боротьбу за справжню історію держави, її мову і справедливість.

Мені пощастило побувати на кількох презентаціях книг Григорія Гончарука в офісі Одеської регіональної організації НСЖУ, на конференціях «Народний рух України: місце в історії та політиці», і скажу відверто: всі заходи проходили цікаво, за ве-

ликої кількості учасників, гостей зі столиці та багатьох міст України. І тон розмови — об'єктивний, пристрасний, полемічний — завжди задавав організатор заходів Гончарук.

Я не маю наміру тут аналізувати мемуари, спогади, наукові праці Григорія Івановича. Це вже зробили і, безперечно, ще зроблять відомі фахівці, численні колеги професора, його прихильники і послідовники. Особисто мені подобається легкий стиль, зрозуміла форма подачі фактів і аргументів, коли в підсумку віриш кожному слову автора та й ще задаєш собі питання, як би я особисто поступив в тій чи іншій ситуації.

Є такий вислів, що історію України не можна читати без брому, а я додам: мемуари професора Гончарука також не можна читати без валідолу. Адже за дуже багато очевидних нині речей автору доводилося боротися ціною власного здоров'я.

У житті професора Гончарука безліч творчих досягнень. Закінчивши з відзнакою історичний факультет ОНУ ім. Мечникова, уже через три роки захистив кандидатську, а згодом і докторську дисертацію.

Він — сама історія Одеського національного політехнічного університету, де працює понад піввіку, майже 40 років очолює кафедру історії та етнографії, підготував близько 30 кандидатів і докторів наук. Має звання «Відмінник освіти України», «За-

служений працівник освіти України», внесений до книги «Золотий фонд нації», має нагороди від президента Республіки Афганістан.

Все своє життя Григорій Гончарук бореться проти українофобства, пристрасно захищає історію, мову і традиції, гостро виступає проти тих, хто не поважає Незалежну Україну. Особливо гостро це видно в книзі мемуарів «Їм не подам руки». Українська держава відбулася і буде жити вічно, переконує автор, а ті, хто тільки підлаштовуються під ситуацію, будуть забуті. Від себе додаю: книги великого українця Григорія Гончарука будуть жити і віддадуть належне тим, хто працював на славу України.

9 серпня Григорію Івановичу Гончаруку виповнилося 84 роки. Гарна, майже ювілейна дата. Я приєднуюся до тих численних добрих слів, подяк і побажань, які звучали в його честь. Кажуть, Господь дарує довге життя тим, хто багато страждав за людей і справедливість. Тож побажаємо легендарному професору побільше плідних років, людської шани і поваги, сімейного благополуччя.

Володимир ПАВЛІЧЕНКО,
заступник голови
Одеської обласної ради миру
Прес-кур'єр. — 2021. —
12 серпня. — № 32 (1439)

Талибан — красивая легенда. Реальность — пуштуны

Талибан или талибы — это студенты, учащиеся медресе. В широком смысле все правоверные мусульмане — ученики своего пророка. О них многое пишут. Разное. Однако почти не говорится о национальном составе талибов.

Цель данной статьи — по-иному посмотреть на причины более чем столетних войн в Афганистане. Замечу, что основную путаницу в поисках причин войн в той стране вносит употребление собирательного понятия — афганцы. Без дифференциации его по этносам — напрасный труд в поисках истины. Сначала посмотрим по численности жителей в городах: Кабул — 3 071 400, Кандагар — 491 500, Герат — 436 300, Джелалабад — 205 423, Тулукан — 196 400 человек. Другими словами, во всех больших городах государства 1 329 623 жителя. Это меньше половины жителей столицы. Приведенные цифры взяты сейчас из интернета.

К сожалению, информации по национальному составу жителей городов не найдено. В моей пятой

книге «Мемуары профессора. Написано в Кабуле и в Одессе» на страницах 128 и 129 приводятся показатели из «ЦСУ ДРА. Итоги переписи населения и жилого фонда в г. Кабуле» (ноябрь 1986 года). Тут на основании своего национального самосознания была определена принадлежность к нации или этнической группе каждого из опрошенных. Выяснилось: из 1301,3 тыс. жителей столицы 743,6 тыс. человек назвали себя таджиками, или 57,1 % всего населения города, пуштунами — 324 тыс. человек, или 24,9 %, хазарейцами — 164,3 тыс. человек, или 12,8 %, индусами сикхами — 13,6 тыс. человек, или 1,1 %, узбеками — 10,5 тыс., или 0,8 %, и т. д. Почти 75 процентов населения столицы назвали своим родным языком дари. К их числу относятся жители таджикской национальности, хазарейцы, а также частично пуштуны (9 % общего их числа). Язык пушту назвали родным 22,6 % жителей столицы, или 294 человека. По последней переписи 1977 — 1979 годов две трети населения страны разговаривали на пушту.

Опираясь на приведенную статистику, нетрудно понять, почему среди представителей всех национальностей таджики более других встревожены победами пуштунов. Потому что таджикам есть что терять. И демонстрации в Кабуле, и сопротивление Масуда-младшего в провинции Панджшер, которая граничит с Таджикистаном, и за-

медленный процесс дипломатического признания этой страной победы талибов — всё говорит о том, что таджики без особой радости готовы к диалогу с правительством в Кабуле.

У читателя может сложиться мнение, что автор всецело поддерживает талибов. К сожалению, не все их действия соответствуют нашему представлению о прогрессивных преобразованиях. Особенно в отношении женщин, в отказе детям-девочкам в праве на учебу и другое. Также видим, как радикальные, террористические составляющие освободительного процесса в Афганистане активно пытаются использовать успехи талибов в своих целях. Важно понять, что правительственные законы, акты, действия принимаются сбалансированно, с учетом поведения сторонников той объединяющей идеологии, которая обеспечила успехи освободителей. Анализ факторов успеха талибов достоин отдельной статьи.

А пока что можем подвести итоги: многолетние сражения в Афганистане — это национально-освободительные войны коренного пуштунского народа и тех этносов (например, хазарейцев), которые были в своей стране на второстепенных ролях, в униженном положении, за свою свободу против внешних и внутренних врагов.

Автор статьи профессор Григорий Гончарук в 1987-м и 1988 годах был советником ректора Ка-

бульського університета. Має афганські нагороди. В своїй антиімперській книзі «Афганістан, прости» осуджає советську окупацію цієї країни. Книга видана в 1992 році. Тим важливіше його погляди на події в цій країні сьогодні.

Григорій ГОНЧАРУК,
доктор історических наук,
професор
Вечерня Одеса. — 2021. —
28 вересня. — № 108 (11098)

Старообрядці в історії Одеси

Рецензія на монографію Прігаріна О. А.,
Федорової А. І. «Русские старообрядцы
Одессы: этноконфессиональность в условиях
поликультурного города»
(Одесса – Измаил: «ИРБИС», 2020)

Останнім часом урбаністика привертає дедалі більшу увагу вітчизняних дослідників. Не є винятком й історія Одеси.

Місто завжди відрізнялося своєю поліетнічністю та поліконфесійністю, а також толерантним ставленням до представників різних етноконфесійних груп. Монографія доктора історичних наук, професора Олександра Анатолійовича Прігаріна та кандидата історичних наук, доцента Алли Іванівни Федорової присвячена російським старообрядцям Одеси, які, як зазначають автори, ніколи не були «на полях» історії міста. Дослідники підкреслюють важливу роль старообрядців та вихідців зі старообрядницьких родин у становленні Одеси: вони були першими міськими головами (Андрій

Фатісович Железцов, Ларіон Федорович Портнов, Іван Іванович Мігунов та ін.), збудували одну з перших двох кам'яних церков міста, активно розвивали торгівлю (наприклад, Авчиннікови та Протасови облаштували торговельні ряди), налагоджували промислове виробництво та будівельну справу.

Робота ґрунтується на широкій історіографічній та джерельній базі. Автори залучали архівні документи, матеріали періодичної преси як старообрядців, так і офіційних видань, візуальні джерела, свідчення самих старообрядців.

У першій главі «Загальна історико-етнологічна характеристика російських старообрядців: мобільність та міграції як релігійна модель» зроблено короткий огляд виникнення старообрядництва, означено його особливості, підкреслено, що через утиски, жорсткі переслідування, заборону сповідувати віру дідів-прадідів старообрядці змушені були тікати на окраїни, а згодом і за межі Російської імперії, з'ясовано шляхи переселення та центри локалізації старообрядництва, у т. ч. у Причорномор'ї, показано його тісні взаємозв'язки з придубайським регіоном. Не оминули автори й питання становлення старообрядницької ієрархії у Білій Криниці.

Друга глава має назву «В умовах переслідувань та утисків: формування старообрядницького населення Одеси в перше сторіччя міста». О. Прігарін та А. Федорова звертають увагу на те, що перші

старообрядці-купці оселилися ще в Хаджибеї, до офіційного заснування Одеси. Окрім купців, селилися на цій території й селяни-втікачі з російських губерній, а також «вихідці з-за кордону» (Польщі чи Молдови). Уже в 1795 році у місті функціонувала старообрядницька каплиця. Але офіційно влада дозволяла існування лише єдиновірської церкви, тому впродовж XIX століття, як зазначають автори, старообрядці Одеси будували, а потім «втрачали» внаслідок передачі в єдиновір'я такі храми: Покровський (на Олександрівському проспекті), Успенський (сьогоднішній кафедральний собор на вул. Преображенській), Михайлівський і Петропавлівський (на Молдаванці) та ін.

У другій третині XIX ст. частина колишніх успенських парафіян-старовірів заснувала общину з каплицею поблизу Привозу (Покровська). Її старостою був відомий купець, що займався торгівлею рибою, Антон Кузьмич Дубінін.

Старообрядці не раз потрапляли в поле уваги вищих чиновників. Особливо активізувалися дії щодо збору відомостей про «розкольників» (так їх називали в офіційних документах) у 1850-х роках. Це обумовлювалося, по-перше, прикордонним положенням Одеси, тому в старообрядцях вбачали потенційних агентів вірогідних противників Росії – Османської та Австрійської імперій, по-друге, заснуванням у 1846 році Білокриницької старо-

обрядницької ієрархії, що також не давало спокою російському урядові. Так, на 1857-й рік у місті було виявлено чотири «розкольницькі молитовні»: каплиці поповців — на Преображенській вулиці та в будинку купців Микити і Никифора Кондрашових біля Кінної площі; молитовня безпоповців-пилипівців на цегельних заводах у будинку Микити Аксьонова та молитовня федосіївців у будинку міщан Васильєвих. У результаті цих перевірок молитовні у будинках Кондрашова та Васильєва були закриті.

«Золота ера» одеських ревнителів «древнього благочестя» (1890–1930-ті роки) — таку назву має третя глава. Якщо відомий апологет старообрядництва Ф. Мельников під «золотим віком» розумів період 1905–1917 років, то автори монографії доводять, що в ліберальній Одесі цей період почався наприкінці ХІХ ст. і тривав до знищення Покровського храму.

Із 1897 року при Покровській церкві в Одесі проживав єпископ Одеський і Балтський Кирило. Саме за часів його служіння відбулося примирення неокружників (яким він був) та окружників. З метою зближення окружників з неокружниками в 1905-у в місті була облаштована й окружницька старообрядницька церква Святого Миколи Чудотворця у будинку купця Дмитра Ларіонова на Успенській вулиці. Священником був поставлений о. Петро Матасов (1905–1909).

З того ж таки 1905-го в Покровській церкві служив о. Стефан Кравцов, майбутній ізмаїльський єпископ, а згодом і білокриницький митрополит Силуян.

У цей період і справді відбувається розквіт старообрядництва. 20 березня 1911-го архієпископом московським Іоаном (Картушиним) був освячений новий Покровський храм на розі Малої Арнаутської та Преображенської вулиць, що споруджувався впродовж чотирьох років з ініціативи члена ради старообрядницької общини, гласного міської думи Микити Івановича Тюріна. 14 лютого 1910-го при цьому храмі урочисто відкрито приходське першокласне училище для старообрядницьких дітей.

У четвертій главі «Від окупаційної свободи до атеїстичної залежності: одеські долі радянського старообрядництва» простежується становище старообрядців у нових реаліях.

У 1942 році румунська окупаційна влада виділила старообрядцям будинок колишньої синагоги замість знищеного в 1934-у чудового храму. Це приміщення старообрядницька община займає і сьогодні.

Під час окупації і до 1952-го священником у церкві був о. Авраамій Катанков, після нього — о. Іоан Сичов з Ізмаїла.

Автори показують, як старообрядці міста — і поповці, і безпоповці — прилаштовувалися до нових

умов. Коли в 1975 році на вул. Фрунзе (нинішня Балківська) був зруйнований будинок, де відбувалися моління пилипівців, наставник общини доклав чимало зусиль, щоб община продовжувала існувати — для молитви люди збиралися в його власному будинку.

На сьогодні, як констатують О. Прігарін та А. Федорова, старообрядці-безпоповці в Одесі припинили своє існування; поповці продовжують функціонувати. Хоча на початку ХХІ ст. останнім довелося відвойовувати приміщення храму в боротьбі із ЗАТ «ФК «Чорноморець», керівники якого хотіли реконструювати район Привозу й існування тут церкви не входило в їхні плани.

Ґрунтовний текст монографії супроводжується візуальними ілюстраціями — фото, листи, документи тощо. Автори яскраво показують, як здавна перетиналися долі старообрядців Одеси та Бессарабії.

Мова видання — російська, що можна пояснити, передусім, аудиторією, на яку орієнтувалася робота. Загалом монографічне дослідження О. А. Прігаріна та А. І. Федорової характеризується структурованістю, методичною завершеністю, чіткістю зроблених висновків. Хочеться відзначити високу наукову культуру викладу матеріалу, логічну послідовність та системність у вирішенні поставлених завдань.

Вважаю, що монографія є серйозною та завершеною науковою працею, яка зацікавить не лише фахівців, старообрядців, а й широкий загал читачів.

Слід зазначити, монографія О. Прігаріна та А. Федорової «Русские старообрядцы Одессы: этноконфессиональность в условиях поликультурного города» вже встигла отримати визнання на книжкових форумах та фестивалях. Вона відзначена дипломом лауреата конкурсу «Краща книга виставки-форуму» в номінації «Наукове видання» на XXII Всеукраїнській виставці-форумі «Українська книга на Одещині» (Одеса, 21–23 травня 2021 р.) і дипломом «Наукові видання» XVIII конкурсу «Одеса на книжкових сторінках» у рамках XXV Міжнародного книжкового фестивалю «Зелена хвиля» (Одеса, 5–8 серпня 2021 р.).

Григорій ГОНЧАРУК,
доктор історичних наук, професор
Чорноморські новини. — 2022. —
13–15 січня. — № 3–4 (22326–22327)

Чиновники, прекратите позорить державу!

Передо мной очередная книга Григория Гончарука. Кто-то может упрекнуть меня. Мол, имеет ли право профессор-технарь Еримичой давать оценки изданиям профессора-историка Гончарука. Разрешите возразить. Каждый читатель имеет право на мнение о прочитанной книге, и никто не может это запретить. Это — во-первых.

А во-вторых, чувствую не просто желание сказать, что думаю о книге, а даже обязанность поделиться с газетой своим впечатлением от прочитанного, а точнее, узнанного со страниц издания. И вот почему. Да, я не историк. Но я и не пишу о сугубо исторических произведениях на международные или отечественные темы. Это труд о политехническом университете, который мне очень близок. Ведь я его окончил, прошел путь от ассистента до профессора, ушел в аспирантуру, работал заведующим кафедрой и деканом факультета. Отдал этой работе 52 года. Более того, отлично знаю главного героя книги, мы одновременно были с ним колле-

гами-деканами. Этого достаточно для собственной оценки написанного.

Профессор Гончарук — признанный специалист как родоначальник документальной мемуаристики о высшей школе. Только о нашем университете им написано десять трудов. Это не случайно. Он, как и я, в политехническом уже 52 года, пришел к нам кандидатом исторических наук. Мы с ним давно знаем друг друга. Многие годы наши кабинеты были рядом. О целом ряде его книг я писал, в том числе и в «Вечерней Одессе». Все они интересные, в них часто поднимаются острые проблемы, писать о которых другие авторы просто не решаются. И тяжело. И хлопотно. И даже рискованно.

И в предложенной к рецензии книге «Чиновники, припиніть ганьбити державу» затронута тема антидержавницької діяльності некоторых служилых людей — от руководителей высшего учебного заведения до министерских функционеров высокого ранга. Укратинофобы в чиновничьих креслах не то, что сопротивляются, а сознательно издеваются, вредят делу украинства. Это делается утонченно, изощренно, коварно. Прикрывают свои антиукраинские поступки законами, которые трактуют на свой лад.

Приступим к фактам. Кому в высшей школе в Одессе, и не только в нашем городе, не известна была кафедра истории и этнографии Украины на-

шого политеха? О ней писали газеты, сообщали радио и телевидение. Не было аналогов такой кафедры в технических вузах во всей Украине. За годы независимости, точнее с 1998 года, маленьким коллективом на 4,5 – 5 ставок, кроме интересных методических начинаний, было издано 46 монографий, 42 профессиональных научных сборника, проведено 21 всеукраинскую научную конференцию с публикацией сборников материалов, в которых принимали участие Иван Драч, Вячеслав Чорновол, Геннадий Удовенко, Борис Тарасюк, члены-корреспонденты НАН Украины, видные ученые из научных центров державы. К 100-летию политехнического университета издано более 100 научных книг, в аспирантуре кафедры подготовлено более 30 кандидатов наук, некоторые из них стали докторами наук. Они работают на гуманитарных кафедрах нашего политехнического, в высших учебных заведениях Одессы, Киева, Ивано-Франковска, Николаева, Херсона и даже Германии.

А в каких условиях в последние годы работал коллектив кафедры? Нарушая Закон Украины «О высшем образовании», Положение о Министерстве образования и науки, наконец, устав ОНПУ, руководство университета сделало все, чтобы условия работы кафедры стали невыносимыми. Вот только несколько фактов. Были извлечены учебные дисциплины, которые разработали

и преподавали ученые кафедры, необходимые для новосозданного гуманитарного факультета. Руководство вуза отказалось поддерживать один из лучших в Украине профессиональный научный сборник «Інтелігенція і Влада. Серія: історія», который индексировался международными наукометрическими базами; перекидывало кафедру в другие корпуса, в том числе размещало её в аварийных, непригодных, опасных для пребывания помещениях, сорвав из комфортабельных комнат в главном корпусе, выделенных коллективу легендарным ректором Константином Ивановичем Заблонским, о котором члены кафедры написали книгу «Ректор от Бога»; заблокировало участие кафедры в конкурсе на лучшую госбюджетную тему, в котором коллектив побеждал в течение 15 лет каждые три года; заблокировало прием в магистратуру по специальности «032 история и археология»; заблокировало аккредитацию этой специальности в аспирантуре; организовало психологический террор заведующего и довело его до инсульта.

Об этом, и не только об этом, написано в предыдущей книге Гончарука «Їм не подам руки». Не случайно после прочтения этой книги автору домой позвонил министр образования и науки Украины. Состоялась содержательная беседа о методах руководства в политехническом университете.

Однако у ректора связи с отдельными влиятельными чиновниками министерства настолько крепкие, что те готовы поддерживать его вопреки Закону Украины «О высшем образовании», Положению Министерства и другим документам. Достаточно сказать, что они настойчиво проталкивали ректора на незаконный третий срок пребывания в удобном кресле, привлекая Кабинет Министров и даже президента Украины. Для этого — подумать только! — за 14 месяцев было изменено название университета: с «национальный», за что коллектив университета боролся с 1918 года, на «государственный», а потом с «государственный» опять на «национальный». Это разве не мошенничество? В книге по этому случаю есть глава: «Пане міністре, а скільки це коштує?». А ректору так понравилась незыблемая поддержка министерства, что он забыл или так и не научился руководить политехом. То Пятый апелляционный суд поддержал решение административного суда о запрещении эксплуатировать все учебные корпуса и сооружения ввиду аварийности противопожарной системы, то ректор оказался среди номинантов антипремиального конкурса «Токсичный ректор года» за провалы в управлении, то ещё ...

Но зато у нашего ректора есть и успехи: он после многолетнего преследования кафедры истории и этнографии Украины, наконец, ликвидировал её.

Поступил, как настоящий лидер городской организации Партии регионов, которую возглавлял до весны 2014 года.

Убежден, что книгу с заинтересованностью прочитают не только министр образования и науки, но и премьер-министр, и президент Украины, и, надеюсь, компетентные органы. Может, удастся заставить названных чиновников прекратить позорить державу.

Илья ЕРИМИЧОЙ,
профессор
Вечерняя Одесса. — 2022. —
19 мая. — № 38-39 (11175-11176)

Заключення

Серед наведених публікацій переважають оціночні матеріали: рецензії, відгуки, навіть звернення. Це свідчить про те, що професор Гончарук останні майже п'ять років зосередився на інших жанрах своїх досліджень, так сталося, за рахунок традиційної співпраці з редакціями газет. В результаті з'явилася низка книг, не кажучи вже про статті в наукових виданнях. Саме книги, перед усім мемуари, викликали, щоб не сказати спровокували вчених, журналістів поділитись своїми думками, що виникли під час читання мемуарів. Їх чимало. Якщо в названих чотирьох книгах нараховується 427 публікацій, то з них 210 належить професору, а відповідно 217 мають інших авторів. Назвемо хоч деяких з них. Це Голова Національної спілки краєзнавців України, член-кореспондент НАН України О. П. Реєнт, професор І. М. Єримичой, професор О. А. Бачинська, професор О. І. Гуржій, професор М. М. Шитюк, професор С. А. Цвілюк, доценти О. Є. Музичко, І. Б. Кривдіна, А. І. Федорова, В. Г. Яшніков, письменник, журналіст В. І. Мамон-

тов, поети І. І. Ніточко, С. С. Стриженюк, О. С. Різників, журналісти Й. О. Бурчо, А. С. Глушак, В. П. Павленко, В. П. Щегленко, директор Одеської національної бібліотеки О. Ф. Ботушанська. Всіх не в змозі назвати, але професор Гончарук пам'ятає, з вдячністю відноситься до їх оцінок, шанує їх добрі слова, а також зауваження.

На жаль немає гарантії, що всі статті професора знайшли місце у збірниках. Чимало у розшуку. Навіть при підготовці цієї книги зустрілась рецензія професорів Григорія і Тараса Гончаруків на книгу «Одесса. Краткая историческая летопись», опублікована у «Вечерней Одессе» 20 грудня 2012 року.

Деякі вчені, переважно професори, видають бібліографічні словники. Хочеться побачити таке видання і праць Григорія Івановича, де були б названі не тільки газетні публікації, а також статті в журналах, наукових збірках, у збірках матеріалів наукових конференцій, тощо. І, зрозуміло, його монографії, а їх, здається, уже 40 видань.

Аспірантка
Ксенія СОРОКІНА

Літературно-художнє видання

**Г. І. Гончарук
і ті, хто про нього**

Газетні сюжети

Укладач

СОРОКІНА Ксенія Ігорівна

Завідувачка редакції Т. М. Забанова

Технічний редактор М. М. Бушин

Дизайнер обкладинки В. І. Костецький

Коректор Л. І. Царенко

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 10,00.
Тираж 100 прим. Зам. № 24 (7).

Видавництво і друкарня «Екологія»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 23/1
Тел.: (0482) 33-07-18, 37-14-25, 7-855-855

e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК No1873 від 20.07.2004 р.